

Selkeän kielen päivä 5.10.2020

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Hyvää iltapäivää kaikille, tervetuloa Selkeän kielen päivään. Tämä päivä on järjestetty yhteistyössä Kotimaisten kielten keskuksen ja eduskunnan virkakielityöryhmän kanssa, ja paikkana on eduskunnan Pikkuparlamentin auditorio. Valitettavasti täällä eduskunnassa voivat nyt olla paikalla tämänhetkisen koronatilanteen takia ainoastaan esiintyjät, mutta tilaisuuden pitäisi välittyä videoyhteyden välityksellä kaikille kiinnostuneille. Tervetuloa mukaan!

Tilaisuus etenee niin, että eduskunnan pääsihteeri Maija-Leena Paavola avaa kohta tilaisuuden. Sitten esittelen itse lyhyesti eduskunnan virkakielikampanjaa ja virkakielityötä. Tämän jälkeen valtioneuvoston viestintäjohtaja Päivi Anttikoski kertoo meille valtioneuvoston viestinnästä koronakriisin aikana, ja hänen jälkeensä viittomakielen tulkki Outi Huusko kertoo meille valtioneuvoston koronätiedotustilaisuuksien tulkaamisesta viittomakielelle. Tätä seuraa lyhyt kahdenkymmenen minuutin tauko, ja me palaamme sitten vielä tilaisuuden toiselle puoliskolle heti sen jälkeen puoli kolmelta.

Kommentit ja kysymykset hoidetaan nyt tämän poikkeustilanteen vuoksi niin, että kaikkia esityksiä voi kommentoida lähettämällä kysymyksiä ja huomioita osoitteeseen virkakieli@kotus.fi. Täällä sitten luetaan esiintyjille kaikkia lähettämiänne kommentteja ja kysymyksiä. Ja jos käytte keskustelua päivästä sosiaalisessa mediassa – kaikin mokomin käykää ja vilkkaasti – niin tässä on listattuna joitain aihetunnisteita kuten #selvasanainen2020 ja #selkeänkielenpäivä, joita voi hyvin käyttää.

Nyt tilaisuuden avaa eduskunnan pääsihteeri Maija-Leena Paavola. – Kiitos.

Eduskunnan pääsihteeri Maija-Leena Paavola:

Kiitoksia, Eero. – Tervetuloa Selkeän kielen päivään täällä salissa ja siellä videoyhteyden päässä. Minulla on ilo avata tämä tilaisuus.

Varmt välkomna till klarspråksdagen, både ni som är fysiskt närvarande och ni som följer oss på nätet.

Selkeä kielenkäyttö on tärkeä osa viranhoitoa. Erityisen olennaiseksi se on osoittautunut tänä vuonna, kun koko maailma on ollut poikkeustilassa. Koronavirus on ollut sananmukaisesti elämän ja kuoleman kysymys. Sitä käsittelevän viestinnän on siksi oltava saavutettava ja ymmärrettävä kaikille. Kieli on tässä tärkeässä asemassa, ja on sen vuoksi erityisen hienoa, että olette valinneet teemaksenne juuri kriisiviestinnän.

Kielellä on ammatillisissa keskusteluissa usein sivurooli: puhutaan vaikkapa jostain oikeinkirjoituksen knoppitiedosta tai siitä, mitä jokin yksittäinen sana tarkoittaa. Kieli nivoutuu kuitenkin päivittäiseen työhömmö monella tavalla. Useiden virkamiesten työt

ovat itse asiassa paljolti kielellisiä. Sähköpostien laatiminen, muistioiden kahlaaminen ja kokouksissa istuminen ovat kaikki kielellisiä töitä, joissa työvälineenä on lukeminen ja kirjoittaminen tai puhuminen ja kuunteleminen.

Eduskunnan toiminnassa puheen keskeisyys usein ymmärretään, koska kansanedustajat työskentelevät täysistunnossa sekä valiokuntien ja eduskuntaryhmien kokouksissa paljolti puhumalla. Vähemmälle huomiolle jää usein se, että eduskunta on muiden valtion laitosten tapaan myös aikamoinen tekstitehdas. Meiltä valmistuu virkatyönä niin suuri määrä esimerkiksi täysistuntojen pöytäkirjoja, valiokuntien mietintöjä ja lausuntoja sekä eri toimielinten ja yksiköiden kertomuksia, esityslistoja ja muistioita, että eduskuntaa voidaan pitää itse asiassa aika toimeliaana kustantajana. Sillä, millaisella kielellä nämä tekstit tuotetaan, on suuri merkitys.

Selkeän kielen merkitys käy ilmi, kun pohditaan organisaation tehtäviä. Eduskunnan kanslian strategisia tavoitteita on olla avoin, osaava, palveleva ja kestävä. Näiden tavoitteiden on tarkoitus ohjata kanslian päivittäistä työtä. Kun asiaa hetken pohtii, selkeällä kielellä on tärkeä rooli näiden kaikkien tavoitteiden toteutumisessa.

Avoimuus edellyttää sitä, että kaikki tieto on paitsi ihmisten saatavilla myös esitetty sellaisella kielellä, joka on helposti ymmärrettävissä. Osaaminen taas jää auttamatta puolitiehen, jos siihen ei liity kykyä viestiä asiantuntemuksestaan ymmärrettävästi muille: kollegoille, yhteistyökumppaneille ja kansalaisille. Selkeä kieli on myös hyvää palvelua. Se on toisen kohtaamista yksilöllisesti niin, että sanoma on muotoiltu juuri vastaanottajalle tarkoituksenmukaisella tavalla. Teksti, joka toimii kollegalle ei välttämättä olekaan hyvä, kun viestitään kansalaisille.

Lopulta selkeä kielenkäyttö on myös kestävä. Nyky-yhteiskunnassa moni meistä kokee usein jäävässä teksti- ja informaatiotulvan alle. Selkeä ja harkittu ilmaisu säästää vastaanottajien voimavaroja ja edistää näin myös esimerkiksi kollegoidemme jaksamista.

Kun puhutaan selkeästä virkakielestä, huomio kiinnittyy usein hyvästä syystä kansalaisiin. Valtion ja kuntien virkamiehet työskentelevät ennen kaikkea kansalaisia varten, ja kansalaisella on lupa odottaa avointa, saavutettavaa ja läpinäkyvää tietoa virkamiesten toiminnasta. Se, toteutuvatko nämä tavoitteet käytännössä, näkyy paljolti käytetyssä kielessä: Onko olennaisista asioista saatavilla helposti tietoa kirjallisesti ja tarvittaessa myös suullisesti? Onko tämä tieto muotoiltu asiallisesti, selkeästi ja ymmärrettävästi, kuten jo hallintolaki meiltä viranhaltijoilta edellyttää? Onko vuorovaikutus virkamiesten ja kansalaisten välillä sujuvaa, vai hukkuuko olennainen tieto vaikeasti hallittavan tekstimassan sekaan? Selkeä kieli on tärkeää muistaa myös silloin, kun virallisista asioista viestitään ruotsiksi, saameksi tai viittomakielellä.

Toimivan virkakielen tärkeyttä voi perustella myös virkamiesten oman työn näkökulmasta. Koska valtion ja kuntien virkamiesten aika kuluu suurelta osin virkatekstien parissa, niiden selkeydellä on suuri vaikutus heidän työnsä sujuvuuteen, tuottavuuteen ja lopulta myös työhyvinvointiin.

Merja Ponkalan viime vuonna Tampereen yliopistossa valmistuneessa opinnäytteessä on tarkasteltu ministeriöiden virkamiesten käsityksiä virkateksteistä. Sen mukaan ministeriöiden virkamiehet toivoisivat työssään selkeämpiä ja lyhyempiä tekstejä. Käytännössä moni kuitenkin sortuu kirjoittamaan esimerkiksi omista muistiostaan mutkikkaita ja pitkiä, koska se on vallitseva käytäntö ja lyhyen ja yksinkertaisen tekstin kirjoittaja saattaisi vaikuttaa epäammattimaiselta. Jos naapuriprojektissa kirjoitettu muistio on kaksikymmentä sivua pitkä, voiko oma muistio olla vain pari sivua?

Lyhyempien ja yksinkertaisten tekstien kirjoittaminen voi siis vaatia yksittäiseltä virkamieheltä uskallusta ja vallitsevan työkulttuurin haastamista – siitä huolimatta, että se olisi lopulta kaikkien etu. Näin ei pitäisi olla. Varsinkin esimiehet ovat tässä tärkeässä asemassa: jos keskustelee alaistensa kanssa avoimesti kirjoitettavan tekstin tavoitteista ja siitä, että tiivis ja yksinkertainen teksti säästää kaikkien aikaa, yksittäisen virkamiehen ei tarvitse itsekseen arvailla, mitä häneltä odotetaan ja onko hänen syytä osoittaa osaamistaan kirjoittamalla pitkä ja monimutkainen teksti.

Språket är en integrerad del av livet. Därför slås nationalspråkens status fast redan i vår grundlag. Språkliga rättigheter är grundläggande rättigheter. Rätten att kontakta myndigheter på modersmålet garanteras också på vårt andra nationalspråk svenska. Men i jämlikhetens namn är det viktigt att påpeka att det inte räcker med vad som helst. Svenskspråkig officiell kommunikation måste också kunna förväntas vara korrekt, tydlig och begriplig, precis som det står i förvaltningslagen. Det räcker inte att språket är svenska. Kommunikationen måste vara av samma höga kvalitet som officiell kommunikation på finska.

Tarkoituksenmukaisten ja toimivien tekstien laatiminen on lopulta usein vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Selkeä teksti on helpompi kirjoittaa, kun tietää, mitä lukijat tekstiltä odottavat. Tässä piilee myös se, mikä selkeän kielen päivässä on erityisen tärkeää. Se antaa meille kaikille mahdollisuuden oppia toisiltamme parempia työtapoja ja jakaa eteenpäin omia hyviä käytänteitä. Yhdessä teemme myös parempia tekstejä.

Tervetuloa, välkomna!

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos paljon pääsihteerille tilaisuuden avaamisesta. – Sitten juonnan sisään itseni. Heti, kun saan dian auki.

Minulla on tässä aiheena eduskunnan kanslian virkakielikampanja, joka alkaa tällä päivämäärällä, tänään. Tämä on historiallinen tilaisuus.

Meidän systemaattinen virkakielityömme on alkanut viime vuonna, eli se on vielä hyvin nuorta. Käytänkin tämän tilaisuuden ennen kaikkea ikään kuin toivottamalla tervetulleeksi kaikkea mahdollista keskustelua myös tästä esityksestä. Kaikki

kommentit, kysymykset ja ehdotukset ovat hyvin toivottuja ihan tämän meidänkin työmme alun näkökulmasta. Tiedän, että tätä tilaisuutta seuraa paljon viranhaltijoilta, joilla on paljon pidempi kokemus selkeän kielen käytöstä viranhoidossa, ja on hienoa, jos päästään tekemään yhteistyötä.

Tämä esitys etenee niin, että kerron esiin lyhyesti eduskunnan virkakielityön lähtökohdista. Sitten kuvaan eduskunnan kanslian virkakielityöryhmän tehtävän ja työn tiiviisti. Lopuksi esittelen eduskunnan kanslian virkakielikampanjan.

Tässä on nyt hyvin lyhyt ja valikoitu historia eduskunnan virkakielityöstä. Kun alussa sanoin, että meillä on virkakielityö vasta ihan alussa, niin tarkoitin tietysti systemaattista ja tietoista koko kanslian yhteistä virkakielityötä. On kuitenkin hyvä minun mielestäni tiedostaa se, ehkä itsestään selväkin asia, että eduskunnassahan on tietysti kirjoitettu valtavia määriä virkatekstejä siitä lähtien, kun täällä on toimittu. Samoin on oltu viranhoidon liittyvässä suullisessa vuorovaikutuksessa tietysti eri toimijoiden kesken aina nykyisen yksikamarisen eduskunnan alusta eli 114 vuoden ajan. Sitäkin on edeltänyt virkatekstien ja -puheen tuottaminen säätyvaltiopäivillä. Että tietenkään ei ole kyse uudesta asiasta, ja takana on paljon hyviä, vakiintuneita käytäntöjä vuosien, vuosikymmenien ja jopa vuosisadan takaa, vaikka tämä virkakieliryhmä sinänsä on melko uusi.

No, sitten tässä hyvin valikoivassa historiankirjoituksessa siirrytään yli sata vuotta eteenpäin, jolloin ilmestyi laajahko muistio yhden kanslian osan, keskuskanslian, kielenhuoltotehtävien kartoituksesta ja kehittämisestä. Tässä muistiossa on esitetty jo monia sellaisia asioita, joita on alettu käytännössä nyt suunnitella virkakielityöryhmän sisällä, esimerkiksi keskitettyä ohjeistamista ja keskitettyä tekstinhuoltoa kansliassa. Tässä muistiossa ehdotettu yhteinen kielenhuoltotyö ei valitettavasti ottanut silloin tuulta alleen, mutta siitä on ollut paljon hyötyä nykyisen virkakielityön suunnittelussa.

Tärkeän sysäyksen antoi myös vuoden 2014 hyvän virkakielen toimintaohjelma, joka kannusti huomattavasti herättämään uudestaan vanhoja suunnitelmia. Hyvän virkakielen toimintaohjelman laatimisessa on Kotuksella ollut tärkeä rooli, ja se on ollut hirveän tärkeä dokumentti ainakin meidän oman työmme suunnittelussa. Tästä pian virkakielen kehittäminen pääsi eduskunnan kanslian strategiaan vuosille 2017–2019. Sillä oli oma toimenpide: ”Edistetään hyvää virkakieltä.” Osana tätä strategian toimenpidettä perustettiin talon yhteinen, osasto- ja yksikkörajat ylittävä virkakielityöryhmä 14.5.2019. Nimenomaan sen työstä ja sen käynnistämästä kampanjasta nyt kerron. Tässä virkakielityöryhmässä on neljätoista jäsentä kaikista kanslian osastoista ja monista yksiköistä.

Keskeisenä perustana eduskunnan kanslian virkakielityölle on avoimuus ja demokratia. Ja niin kuin pääsihteerini äsken totesi, avoimuuden ja saavutettavuuden toteutumiseksi ei riitä se, että kaikki tieto on periaatteessa saatavilla, vaan sen on oltava myös esitetty niin selkeästi ja ymmärrettävästi, että kansalainen esimerkiksi pääsee ilman kohtuutonta vaivannäköä selville sen sisällöstä. Eli avoimuus on myös kielenkäytön kysymys.

Eduskuntaa ja sen toimintaa koskevan tiedon on oltava siis myös käytännössä tasa-arvoisesti saavutettavissa kaikille. Eli myös saavutettavuus on hyvin tärkeää kielenhuollon näkökulmasta. Saavutettavuudessa korostetaan usein ihan hyvästä syystä teknisiä seikkoja, kuten oikeanlaista kirjasinlajia, näkyvyyttä, että teksti on hyvin havaittavissa. Mutta siihen liittyy olennaisesti myös niin sanottu kognitiivinen saavutettavuus eli se, että viesti on esitetty niin selkeästi ja ymmärrettävästi, että se on lukijalle tai kuulijalle vaivatta saavutettavissa.

Virkakielityö ei tietystikään koske vain suomen kieltä, vaan kaikki samat tavoitteet pyritään saavuttamaan tasa-arvoisesti myös toisella kansalliskielellä ruotsiksi. Tietysti laadukkaaseen vuorovaikutukseen pyritään myös, kun käytetään muita kieliä, esimerkiksi englantia. Mutta valtaosa teksteistä tuotetaan, niin kuin laki edellyttää, suomeksi ja ruotsiksi.

Itse olen huomannut, että virkakielityöllä on usein vähän tylsä ja autoritäärinen maine, ehkä sen takia, että se yhdistyy monella koulun oikeakielisyysopetukseen siltä ajalta, kun on itse käynyt koulua. Meidän virkakielityömme lähtökohtana on sitä vastoin tiedepohjaisuus, eli se pohjaa kaikessa moderniin kielentutkimukseen esimerkiksi siitä, millainen kielenkäyttö edistää ymmärrettävyyttä ja osallisuutta ja millainen taas tuottaa niille esteitä. Eli ei ole tarkoitus kierrättää vanhoja uskonkappaleita hyvästä tai huonosta kielestä, vaan sillä on käytännöllinen tavoite ja tausta.

Nykyaikainen virkakielityö ei esimerkiksi saarnaa pilkunpaikkaa tai isoja alkukirjaimia tai yhdyssanoja sillä tavalla kuin ehkä voi odottaa. Itse asiassa, kun tarkastellaan oikein vaikealukuisia tekstejä, niissä on usein erittäin hyvin pilkut paikallaan, samoin myös isot alkukirjaimet, ja sanat on yhteen kirjoitettu. Ongelmat ovat niissä usein aivan muissa asioissa, esimerkiksi siinä, mitä oletetaan jo valmiiksi lukijan ymmärtämäksi, missä järjestyksessä asiat esitetään ja miten mutkikkaasti ja monisanaisesti asioita ilmaistaan ja niin edelleen.

Osin tähän liittyen eduskunnan kanslian virkakielityö pyrkii kaikessa joustavuuteen. Virkatekstejä ja virkavuorovaikutustilanteita on tavoitteiltaan ja kohdeyleisöltään hyvin monenlaisia, ja sen takia myös tarkoituksenmukaista kielenkäyttöä on monenlaista. Eli kaikkea kielenkäyttöä ei ole tarkoitus puristaa kielellisestikään yhteen muottiin, ja kaikkia tekstejä on ilman muuta tarkoitus tuottaa hyvässä yhteistyössä aina kirjoittajien kanssa. Virkakielityö ei ole siis ulkoapäin sanelua tai käskyttämistä missään nimessä.

Virkakielityön tarkoitus ei muutenkaan ole tehdä tekstin tekemistä esimerkiksi raskaammaksi tuomalla siihen ylimääräisiä pakollisia työvaiheita tai sääntöjä vaan päinvastoin tehdä tekstityötä sujuvammaksi niin, että se lisää työhyvinvointia sekä lähettäjän että vastaanottajan päässä.

Ja viimeisenä ohjenuorana on jo esille tullut yhteistyö, eli virkakielityössä pyritään hyvään yhteistyöhön niin talon sisällä eri osastojen ja yksikköjen välillä – ja kaikkien kirjoittajien ja virkakieltä käyttävien kesken – kuin myös suhteessa muihin julkishallinnon toimijoihin ja toisaalta muihin parlamentteihin silloin, kun se suinkin on

mahdollista. Kenenkään ei tarvitse keksiä pyörää uudestaan, vaan voidaan yhdessä löytää ratkaisuja yhteisiin ongelmiin.

Tässä on kopio virkakielityöryhmän asettamiskirjeestä, jossa näkyy virkakielityöryhmän tehtävät. Ne ovat kartoittaa tarpeet ja laatia suunnitelma virkakielen kehittämiseksi eduskunnan kansliassa sekä suomen että ruotsin kielellä; käynnistää eduskunnan kanslian virkakielikampanja – se alkaa nyt –, jossa esitetään muun muassa sujuvaa asiakaspalvelua, selkeitä tekstejä ja toimivia kirjoittamisprosesseja; kartoittaa tarve selkokieliselle materiaalille; ideoida koulutusta; antaa tekstejä ja vuorovaikutustilanteita koskevia suosituksia ja aloitteita sekä ryhtyä muihin työryhmän tavoitteen edellyttämiin toimiin, mikä antaa hyvin tilaa ottaa käyttöön muita hyväksi havaittuja ratkaisuja. Työryhmä on asetettu toistaiseksi, ja se raportoi toiminnastaan ja tuloksistaan kanslian johtoryhmälle.

Niin kuin äsken totesin, virkakielityöryhmälle annettiin tehtäväksi kartoittaa tarpeet tehtävän suunnitelman tueksi. Sitä varten kanslian osastoille ja yksiköille teetettiin virkakielikysely, johon tuli kolmekymmentä vastausta niin, että useimmat vastaukset kiteyttivät kokonaisen osaston tai yksikön vastaukset. Siinä mielessä, vaikka 30 voi näyttää pieneltä, se on ihan suuri luku. Sillä saatiin hyvin tietoa eduskunnan tekstityöstä ja käytänteistä.

Kyselyssä pyydettiin listaamaan oman yksikön tai osaston työn kannalta olennaiset ja toistuvat tekstit ja vuorovaikutustilanteet, ja siinä mainittiin nimeltä, vähän rajauksesta riippuen, yli kaksisataa tekstilajia ja lähes sata vuorovaikutustyyppiä, mikä on hyvä esimerkki siitä, miten paljon julkishallinnon toimijalla on erilaista teksti- ja vuorovaikutustyötä. Lisäksi ihan kiinnostava yksityiskohta oli, että kun pyydettiin kertomaan jokaisen tekstin perässä oma arvio sen tärkeydestä, lähes kaikkea pidettiin hyvin tai melko tärkeänä, mikä tuo tietysti myös haastetta siihen, kun pyritään tekstityötä tiivistämään ja esimerkiksi luopumaan joistain teksteistä tai yhdistämään joitakin tekstejä.

Paljon oli vaihtelua siinä, millaisia erilaisia tukimuotoja tarjotaan kirjoittajalle. Se vaihteli paljon yksiköittäin. On ohjeita, koulutusta, oppaita, tekstien prosessikuvauksia, vertaispalautetta, asiakaspalautteen keruuta, kielipalavereita, kieli- ja tekstitiimejäkin yksiköiden sisällä, mallitekstejä ja -fraaseja, sisäistä termityötä ja editointipalvelua – esimerkiksi. Tämä kuulostaa runsaalta ja paljolta, mutta olennaista on nyt se, että ne ovat kaikki yksikkökohtaisia käytänteitä. Millään yksiköllä ei ole näitä kaikkia, ja on myös sellaisia, joissa ei ole näitä lainkaan. Käytänteet ovat paljolti periytyneet aiemmista tarpeista ja tavoista.

Näin ollen on ihan odotuksenmukaista, että monet näistä käytössä olevissa keinoista on mainittu myös siinä, kun toivotaan, mitä olisi tärkeää saada. Eli on toivottu jotain sellaista, mikä itse asiassa on jossain päin talossa käytössä, mutta siitä ei vain tiedetä. Sen takia keskeinen tarve on nähdäkseni nimenomaan osasto- ja yksikkörajat ylittävälle systemaattiselle virkakielityölle ja sille, että jaetaan hyviä käytäntöjä.

Muita toiveita, joita esiintyi, olivat muun muassa kirjoittamisrauha, verkkosivujen analytiikkatiedot, yksinkertaisempia tekstejä, yhteistyötä, kirjoittajan vinkkinurkka, kielineuvontaa, ja sitten toivottiin myös kielenhuoltajan virkaa.

Eduskunnassa tehtiin myös kansainvälinen kysely, johon tuli vastaus 39:stä parlamentin kansliasta. Oli havaittavissa, odotuksenmukaisestikin, huomattavia eroja siinä, miten virkakielityötä toteutetaan. Oli vastauksia, joissa on vain jokaisen virkamiehen oma vastuu tuottaa hyvää kieltä, mutta toisaalta oli ihan kokonaisia kielenhuolto- ja editointiosastoja ja -yksiköitä. Esimerkiksi Ruotsissa taisi olla kahdeksan hengen yksikkö ja Latviassa kymmenen hengen.

Samoin kartoitettiin erilaisia käytännön työvälineitä. Koulutuksia käytetään, sisäisiä koulutuksia, termipankkeja, kieliohjeita, vertaispalautetta ja henkilökohtaista kielikonsultointiakin. Pääpaino on yleensä juridisissa ja muissa virallisissa teksteissä. Selkotekstejä ei tuoteta erityisen yleisesti tai laajasti mutta niitä tuotetaan. Puhuttua vuorovaikutusta ei usein yhdistetä virkakielityöhön, mutta esimerkiksi Irlannissa ja Itävallassa on myös siitä viitteitä.

Ja nyt alkaa eduskunnan kanslian virkakielikampanja. Se alkaa siis tänään, jatkuu ihan keväälle asti, ja ajatuksena on, että harkinnan jälkeen ei haluttu tuottaa lyhyttä ja intensiivistä rykäystä, vaan ajateltiin, että olisi mieluummin tällainen pehmeä, hienovirteinen juonne siellä työn lomassa niin, että se pysyy mielessä mutta ei aiheuta suuria poikkeuksia työhön.

Siinä on neljä teemaa: lukijaystävälliset tekstit, sujuva kirjoittamisprosessi, selkeä kielioppi ja sanasto ja sujuva vuorovaikutus. Kukin kestää noin pari kolme kuukautta, ja siihen on sitten olemassa erilaisia työtapoja, joilla pyritään osallistamaan kaikki tavalla tai toisella. Tärkeä toteutustapa on, että osastoissa ja yksiköissä valitaan itse keskeisiä tekstejä ja vuorovaikutustilanteita ja kehitetään niitä siellä. Siihen on tietysti meiltä saatavissa apua ja tukea. Tarkoitus on esimerkiksi pohtia valitun tekstin tehtävää, kohdeyleisöä, valmistelua, palautteen hakemista, saamista ja käsittelyä sekä tekstin rakennetta ja kieliasua. Myös koulutusta, ohjeita ja neuvontaa on tietysti tulossa, ja tänään julkaistaan intranetin virkakielisivu, johon näitä on kerätty. Yleisön pyynnöstä on myös luvassa suuri virkakieliturnaus, jossa on erilaisia testejä, kilpailuja ja hieno palkinto.

Aika on tässä minulla päättymässä mutta totean nopeasti joitain tulevaisuudensuunnitelmia. Tosiaan ohjeita, oppaita ja koulutuksia on tulossa, tavoitteena levittää hyviä käytäntöjä, joita talossa paljon jo on. Selkokielistä materiaalia tullaan kehittämään. Ja sitten on yleisön pyynnöstä kaksi asiaa: kieliklinikka, josta voi pyytää kieltä koskevia neuvoja, ja editointinyrkki tai -paja – nyrkkipaja – jossa pyynnöstä käsitellään kootusti hankalia tekstejä.

Tässä tämä pähkinänkuoressa. Kaikki kommentit ovat tervetulleita. – Kiitos.

[Yleisö taputtaa]

Ja täten juontajana kysyn, onko meillä aikaa keskustelulle. Ihan vähän taitaa olla. Jos haluaa esittää kysymyksiä, niitä voi lähettää siis sähköpostitse – virkakieli.ät.kotus.fi – osoitteeseen – tai sitten voivat täällä paikalla olevat painaa mikrofonin päälle ja kysyä. – Jätetään varmaan hautumaan.

Seuraavaksi siirrytään sitten päivän varsinaiseen teemaan eli kriisiviestintään.

Ensimmäisen puheenvuoron aiheesta käyttää valtioneuvoston viestintäjohtaja Päivi Anttikoski. Hän kertoo meille, miten valtioneuvoston viestintä on hoidettu koronakriisin aikana. – Ole hyvä.

Viestintäjohtaja Päivi Anttikoski, valtioneuvosto:

Kiitoksia! – Oikein hyvää iltapäivää minunkin puolestani kaikille, ja kiitos kutsusta tulla puhumaan tänne Selkeän kielen päivään. Oikein hyvää Selkeän kielen päivää kaikille, ja onnea eduskunnan kanslian virkakielikampanjaan. Voi sanoa, että meilläkin oli valtioneuvoston kansliassa tällaisia aikeita, mutta ne jäivät koronakriisin alle, joten minä olen nyt sitten ehkä kertomassa täällä siitä, kuinka me olemme yrittäneet tehdä tätä samaa siinä juostessa samaan aikaan. Eli minä puhun teille nyt lyhyesti ja kerron, millaisia asioita on tapahtunut sinä aikana, kun koronakriisi tuossa maaliskuussa alkoi varsinaisesti meidän kohdalla, mitä tehtiin, mitä painotettiin ja minkälaiset asiat me koimme tärkeiksi. Ja sitten tietysti mielelläni vastaan kysymyksiin ja kommentteihin.

Koronaviestintä keskitettiin poikkeusoloissa valtioneuvoston kanslian viestintään ja valtioneuvoston kansliaan, pääministerin alaisuuteen. Tämä ei sinällään ollut mitään uutta eikä erilaista, koska joka tapauksessa valtioneuvoston viestinnän perustyö on huolehtia paitsi pääministerin viestinnästä, myös sitten hallituksen yhteisestä viestinnästä. Mutta siinä vaiheessa, kun hallitus ja tasavallan presidentti yhdessä totesivat poikkeusolot 16.3. ja sitten 17.3. eduskunta käsitteli tämän valmiuslain käyttöönottoasetuksen, niin tästä vielä erikseen tehtiin hallituksen neuvotteluissa sopimus.

Tässähän olisi ollut mahdollista valmiuslain aikana toimia myös niin, että olisi perustettu valtion viestintäkeskus. Se on tietysti vähän sellainen asia, että kun me puhumme valmiuslaissa ylipäättään siitä, että edellisen kerran 1939 on puhuttu poikkeusoloista ja valmiuslaista, niin myös valtion viestintäkeskus on ehkä vähän sellainen, että se ehkä tuntui liikaa sellaiselta sodanajan systeemiltä, ja nyt tällä hetkellä jos jälkiviisaana voi katsoa, niin olisin ehkä voinut pitää enemmän älämölöä siitä, että se olisi kannattanut perustaa. Olisi ollut moni asia todella paljon helpompaa.

Mutta joka tapauksessa koronaviestintä meille keskitettiin, ja siitä alkoi oikeastaan tämä 12:n eri ministeriön viestinnän yhdistäminen. Samaan liittyivät sitten itse asiassa myös eduskunnan tiedotus, tasavallan presidentin kanslia ja THL, eli meillä alkoivat tällaiset säännölliset viestintäjohtajakokoukset. Sen noin kolme kuukautta me vedimme niitä joka päivä, sen jälkeen kolme kertaa viikossa, sen jälkeen kaksi kertaa viikossa, tällä hetkellä kerran viikossa, ja nyt ollaan huomenna keskustelemassa siitä, että me todennäköisesti

jälleen lisäämme näiden kokousten määrää, koska se tarve sille yhteiselle keskustelulle on todella iso.

Minä luen, otin tänne itselleni muistiin tämän, mitä täällä valmiuslain 106. pykälässä sanotaan: "Väestön tiedonsaannin turvaamiseksi ja viranomaisten viestinnän yhteensovittamiseksi poikkeusoloissa valtionhallinnon viestinnän välitön johto kuuluu valtioneuvoston kanslialle." Ja sitten valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa perustaa valtion viestintäkeskus, mutta me lähdimme todellakin tällä yhteisellä koordinoitulla tekemisellä.

No, voi sanoa, että se yhtenäisyys lisäsi ymmärrettävyyttä. Tämä oli äkillinen, täysin poikkeuksellinen tila: ennakoimattomuus koko tilanteessa, jatkuva epävarmuus, jatkuva tilanteen muuttuminen. Se itse asiassa helpotti meitä siinä sillä tavalla, että se takasi meille sen huomion siinä viestinnässä, eli itse asiassa hallituksella oli niin sanotusti sellainen niin kuin ilmatila käytössään siinä hetkessä. Selkeän viestin perillemenon yksi edellytys on minun mielestäni ilman muuta se ansaittu tila sille, että se saa sen huomion. Tällä hetkellähän me olemme siinä, että enää tämä huomio ei ole millään tavalla jakamatonta, vaan tällä hetkellä tästä on tullut semmoinen niin sanottu normaalitila tavallaan, ja sen takia me joudumme aivan eri tavalla taistelemaan siitä, että tämä selkeä viesti kuuluu, sen ohella, että Suomessa on vahva itsenäisyys alueilla, kunnilla. Se on hyvä asia, mutta viestinnässä se tuo suuria haasteita, koska me kuulemme oikeastaan joka päivä ja saamme viestiä siitä, että koetaan, että selkeyttä ei enää ole, viesti pirstaloituu, on vaikea ymmärtää, on vaikea löytää niitä asioita ja ajankohtaista tietoa siitä, mitä tapahtuu, ja tämä tuo meille ehdottomasti isoja haasteita selkeän viestinnän perillemenoa ajatellen.

No, se mikä meillä oli tärkeätä – tässä nyt on parikin tuttua hahmoa. Säännöllisyys, ja se liittyy oikeastaan tuohon edelliseen, että otettiin sitä ilmatilaa sillä haltuun, että hallitushan hyvin säännöllisesti piti – se oli pääministerin toive myös – tiedotustilaisuuksia, ja se johtuu tietysti myös siitä, että hallitus neuvotteli jatkuvasti, koko ajan tuli uutta tietoa. Jatkuvasti oli myös neuvoteltava, ja tässä välissä on ehkä hyvä paikka muistuttaa siitä, että tähän on ensimmäinen hallitus tai siis käytännössä toinen, Antti Rinteen hallitus oli varsinaisesti ensimmäinen hallitus Suomessa, joka hyväksyi itselleen hallitusneuvotteluissa viestintästrategian. Sen arvot ovat avoimuus, luotettavuus, selkeys, vuorovaikutteisuus ja rohkeus, joten siinä oli tavallaan se selkänöja, jolle sitten me viestinnässä virkamiehinä lähdimme perustamaan tätä viestintää myös, ja siitä tuli siinä mielessä helppoa, että myös hallituksen tahtotila ja pääministerin tahtotila oli se, että hyvin säännöllisesti kerrotaan viestiä ulos. Tapaan itse sanoa, että tuhat toistoa, ja sittenkin joku vielä kysyy, miten se asia oli, ja näin se oikeastaan meni.

Sellainen päätös, minkä me teimme sitten tuolla meidän viestintäosastolla, oli se, että me panostamme visuaalisuuteen ja selkeyteen. Se on ollut oikeastaan meidän viestinnässä joka tapauksessa sellainen tavoitetila. Jatkuva visuaalisuuteen panostaminen on meille valtavan tärkeää. Ja me lähdimme tekemään mahdollisimman

yksinkertaisia, simppeleitä grafiikoita, joilla pyrittiin kertomaan sitä asiaa, jota joka päivä oikeastaan tuli uutta. Tuossa näkyy ihan äärimmäisenä tuolla teistä katsoen oikealla – me olemme jo itse kyllästyneet tähän meidän maataulukkoon, kun se on jatkuvassa päivityksessä ja jatkuvasti muuttuvat nuo palikat ja muuta, mutta yritämme sitä sinnikkäästi pitää. Aluksi se oli erittäin hyvä työkalu. Poikkeusolojen aikana me teimme samantyyppistä työkalua myös siinä, että me kerroimme, mitkä rajoitukset ovat milloinkin voimassa, mitkä ovat milloinkin poistumassa ja mitkä ovat milloinkin tulossa tilalle. Sitten seuraavana tuossa on oikeastaan pieni pätkä siitä, että me olemme tehneet paljon animaatioita, jotka ovat olleet ehkä enemmän sellaisia sitten, että ”toimi näin”, kuinka tämä Suomi vastaan korona -taistelu voitetaan. Sitten käytettiin paljon karttoja, mahdollisimman lyhyitä selkeitä ytimekkäitä tekstejä. Sitten tämä sininen, viimeinen, ”lähiopetus jatkuu 14. toukokuuta”, on yksi esimerkki sellaisesta meidän itse kutsumastamme niin sanotusta möhkälegrafiikasta. Ruvettiin jossain vaiheessa Twitterissä kutsumaan näitä meidän sinisiä juttuja möhkälegrafiikoiksi. Tämä Uudenmaan liikkumisrajoitus on yksi niistä, ja niistä tuli hyvin tuttuja monille, ja ne olivat aika simppeleitä. Ainoa myönnytys, minkä me teimme, oli, että siinä vaiheessa kun tilanne oli oikein paha, niin nämä möhkälegrafiikat olivat tummansinisiä, ja sitten kun tilanne vähän helpotti, valmiuslaki astui pois voimasta ja muuta, niin me vaihdoimme vaalean taustan. Se oli sitten se ainoa helpotus ja myönnytys meidän möhkälegrafiikalle. Mutta panostamisesta tähän visuaalisuuteen me olemme saaneet äärimmäisen paljon hyvää palautetta. Ja me emme todellakaan ajattele selkeyttä ja selkokielisyyttä niin, että se olisi vain teksti, vaan se on ehdottomasti kuva.

No, tässä seuraavassa puhutaan monikanavaisuudesta, monikielisydestä. Täällä on tuttu hahmo sattumalta kuvassa. Varmastikin Outit ja Kati ja kaikki muutkin ovat tulleet suomalaiselle hyvin tutuiksi. Kielilakihan säätelee tietysti jo meitä siinä, millä tavalla me kieltä käytämme ja millä tavalla meidän kuuluu toimia. Poikkeusoloissa tässä oli tietysti vielä enemmän vaatimuksia, mutta periaatteessahan se koskee suomea ja ruotsia, ja sitten pyritään siihen, että tarjotaan esimerkiksi viittomakieli, saame tai kolme saamea. Sitten tietysti meidän olisi hyvä tarjota suomenruotsalainen viittomakieli, ja sen lisäksi me olemme tietysti hyvin paljon käyttäneet aina englantia. Se kuuluu meidän kielivalikoimaan. Viro on ollut hirvittävän tärkeä tässä, venäjä, arabia, somali. Olemme aina tilanteen mukaan kääntäneet esimerkiksi tekstejä tai tehneet meidän grafiikoita niin monella kielellä kuin mahdollista. Sitten tietysti nopeasti me saimme tämän viittomakielen tänne osaksi meidän kielivalikoimaa, ja se on varmaan sellainen asia, joka on tullut jäädäkseen. Koska kielilakihan ei kiellä tarjoamasta parempaa palvelua kuin se itse määrittää, niin me pyrimme siihen.

Ratkaisevassa roolissa ovat ehdottomasti olleet kaiken tyyppiset asiantuntijat. Se sisältää toki myös ministereitä, mutta ennen kaikkea kaikki virkamiehet, ja minä olen ainakin tässä ihaillut matkan varrella hyvin paljon erilaisten virkamiesten ja asiantuntijoiden kykyä asettua tavallisen kansalaisen tasolle, puhua suhteellisen selkeää kieltä, niin selkeää kuin se on tässä tilanteessa ollut mahdollista, ja käyttää lyhyitä lauseita, yksinkertaista Suomea ja olla johdonmukainen näissä tilanteissa. Ja tietysti

myös se tuttuus auttaa varmaan paljon. Esimerkiksi kuultiin brittikollegoilta, kun he hoitivat Salisburyn tapausta, että heillä viestiminen meni kaikista parhaiten perille, kun siellä oli univormupukuinen henkilö, poliisi tai sairaanhoitaja tai palomies, kertomassa tilanteesta. Sitä uskottiin kaikista parhaiten. Kuvan henkilöt eivät välttämättä liity tapaukseen, mutta toisaalta myös liittyvät. Me olemme ajatelleet niin, ja se on ihan varmaa, että jos ei se data, se perusdata tai se perustieto, mikä siellä on, ei ole hyvää, on hyvin vaikeaa olla myös selkeä. Visuaalisuuteen tämä liittyy ehdottomasti, mutta pitää aina muistaa se, että viestintä ei keksi sitä sisältöä vaan viestintä pyrkii etenkin just esimerkiksi koronaviestinnässä luomaan siitä annetusta sisällöstä selkeän ja ymmärrettävän kokonaisuuden, niin että se helpottaisi ihmisiä.

Se, mikä meidän piti kaikessa tässä ottaa tietysti huomioon, on se, että henkinen kriisinkestävyys on ollut ihmisillä aika kovalla koetuksella. Me seurasimme aika paljon, me teemme tällaista Kansalaispulssi-tutkimusta. Keväästä asti on tehty kymmenen kierrosta nyt yhdessä Tilastokeskuksen kanssa. Meillä on erilaisia tilannekuvaraportteja ja vastaavia, ja niitä me olemme seuranneet hyvin paljon viestinnässä ja seuraamme edelleen, koska me näemme sieltä myös, että ihmisten hätä tavallaan on ollut eri tilanteissa erilainen. Tällä hetkellä tarve tällaisille jaksamiskampanjoille ja selkeälle viestille on jälleen kerran hyvin suuri. Sen takia meillä on ollut erilaisia kampanjoita. Myös tämä "Suomi toimii" on yksi tällainen, oikeastaan ainoa henkisen kriisinkestävyiden kampanja Suomessa sitten vuoden 1939. Siinä on tehty erilaisia, on tehty kiitosta, on jaettu tietoa, on annettu erilaisille viranomaisille ja yhteisöille puheenvuoro. Sitten sen voi sanoa viestinnän vaikuttavuudesta: tällainen hyvin yksinkertainen Virtuaalivappu-kampanja toteutettiin sisäministeriön ja PING Helsinki - someyhteisön kanssa yhteistyössä. Poliisi oli hyvin aktiivisesti tässä luonnollisesti isossa roolissa, ja siinä voi sanoa, että jos ei viestintä vaikuta joskus, niin tällöin se vaikutti, ei ollut Kaivopuistossa yhden yhtä ihmistä vappuaamuna, paitsi poliisit ja muutama media.

Mediasta puheen ollen, median rooli on ollut tässä valtavan tärkeä. Perinteinen media on toiminut Suomessa aika hyvin. Sellaisen kritiikin toki voi sanoa, että se sellainen osaaminen esimerkiksi lainsäädännöllisissä asioissa, joita on ollut hyvin paljon tässä, on ollut vaikeaa, mutta media on tehnyt hyvin hyvällä tapaa selkoa niistä asioista, mistä me emme ehkä ole pystyneet tekemään selkoa. Ja myöskin sitä, mikä medialle kuuluu, sitä roolia, että he kritisoivat viranomaisia, on ihan varmasti riittänytkin, ja minä sanon, että se on ollut ihan hyväksi suurimmalta osin. Sitä en kiellä, etteikö se välillä olisi tosi raskasta. Tänä aamuna minä viimeksi kuuntelin kahta johtajaa, jotka sanoivat, että tässä on ollut nyt tosi vaikea johtaa, kun on ollut kaiken maailman somepellejä tässä ympärillä ja siellä riehutaan ja se on tosi vaikeata. Se on ihan väärä ajattelutapa minun mielestäni. Minun mielestäni pitää ottaa huomioon, että siellä eivät riehuvain jotkut somepellet tai siellä ei ole disinformaatiota. Se on meidän nykyinen mediaympäristö, se on se yhteiskunta, jossa me käymme keskustelua, ja se on tavallaan nyt meille annettu luontainen tila, ja siinä meidän pitää pystyä toimimaan, ja se pitää ottaa viestinnässä huomioon jokaisessa asiassa.

Aika alkaa loppua, niin että puhun lyhyesti työskentelytapojen merkityksestä. Ne eivät ole voineet olla vaikuttamatta siihen, miten selkeä meidän viesti on. Etätyöskentely luo tietysti omat haasteensa. Hallitus työskentelee jatkuvasti kahdessa kolmessa salissa. Osa ministereistä on välillä karanteenissa. Me olemme viestintäosastona olleet paikoillaan tuolla linnassa oikeastaan koko ajan tai sitten Säätytalolla, mutta kaikki muut viestinnät, joiden kanssa me olemme yhteistyössä, ovat olleet etänä, ja sitten se on ollut sellaista erilaisten sähköisten välineiden ristikäyttöä ja ristipainetta, ja välillä se jatkuva pallottelu etenkin vaikka ennen noita meidän tiedotustilaisuuksia on ollut todella raskasta, että se viesti pysyy kasassa, että jokaisella on samat nuotit, että jokainen puhuu samasta asiasta, että se viesti on sanoitettu jollakin tapaa selvästi. Ei ole ollut aikaa ennakoida, valmistella tai miettiä viestiä. Sellaista strategista mahdollisuutta meillä ei yksinkertaisesti ole ollut.

Täällä on suuresti kunnioittamani oikeuskansleri Tuomas Pöystin kuva. Hän istuu siinä minun lähes vasemmalla puolellani kaikissa neuvotteluissa, joten pysyy aina mielessä, mikä on tärkeää. Hän viime viikolla kiinnitti huomiota muun muassa sisäministeriön rajaviestinnässä siihen, onko ihmisiä johdettu harhaan. Siinä yhteydessä tuli muulla tapaa puhtaat paperit sisäministeriölle, mutta hän kiinnitti valtioneuvoston kanslian huomiota siihen velvollisuuteen, että tiedotteessa täytyy käyttää – ja minä luen tämän nyt täältä – ”asianmukaisia ja selkeitä sekä oikeudellisesti täsmällisiä ilmaisuja”, ja tämä on aivan oikein, just näin pitää toimia, mutta sen voin sanoa, että asianmukainen, selkeä ja oikeudellisesti täsmällinen ilmaisu eivät sovi samaan lauseeseen, koska oikeudellisesti täsmällinen ilmaisu ei ole välttämättä selkeä. Se voi olla asianmukainen, mutta selkeä se tuskin on kovinkaan monessa paikassa.

Sitten vielä lyhyesti se, mitä meillä on poikkeusolojen jälkeen ollut kesäkuun alusta alkaen tai kesäkuun puolivälistä saakka. Meillä on pitkittynyt häiriötilanne, joka jatkuu, ja nythän me olemme tämän sosiaali- ja terveysministeriön suunnitelman mukaisesti kiihtymisvaiheessa pikkuhiljaa kaikki, ja kun meillä oli tuossa poikkeusolojen aikana tämä tällainen yhtenäinen koordinaatiovastuu, niin nyt sitä ei enää ole. Niin kuin minä tuossa alussa sanoin, niin nyt se viestintä vasta haasteellista sitten tästä eteenpäin onkin.

Kiitos ajastanne, toivottavasti en ylittänyt sitä. – Kiitos.

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Paljon kiitoksia! Tässä olisi tarvittaessa aikaa yhdelle kysymykselle, jos sellainen on tullut mieleen. – Mennään sitten eteenpäin. Tässä tietysti tulee valtavasti tietoa, ja on varmaan hyvä nyt tässä kertoa sen verran, että luonnollisesti, jos tulee myöhemmin mieleen kysymyksiä ja kommentteja, ne välitetään kyllä puhujille jälkikäteen, että asiaan voi palata.

Seuraavana puhujana meillä on viittomakielen tulkki Outi Huusko, ja hän kertoo meille valtioneuvoston koronatiedotustilaisuuksista viittomakielisen tulkkauksen näkökulmasta.

- Ole hyvä.

Viittomakielen tulkki, toimitusjohtaja Outi Huusko, Viittomakielialan Osuuskunta Via

Kiitos! – Hyvää iltapäivää kaikille, ja kiitos mahdollisuudesta tulla esittelemään teille suomalaisen viittomakielen tulkkausta näissä valtioneuvoston koronatiedotustilaisuuksissa. Olen tosiaan Outi Huusko ja tulen Viittomakielialan Osuuskunta Viasta, jossa toimin sekä tulkkina että toimitusjohtajana.

Laskin tätä pömpeliä sen verran, koska aion näyttää teille muutamia viittomaratkaisuja, joita olemme siellä kevään ja kesän mittaan tehneet. Ensimmäinen valtioneuvoston tiedotustilaisuuden koronatulkkaus tehtiin torstaina 12. päivä maaliskuuta. Siinä vaiheessa ei voinut vielä mitenkään arvata, minkälaiseksi kevät muodostuu, mutta jo seuraavalla viikolla minä tulkkasin itse seitsemässä eri koronaan liittyvässä tiedotustilaisuudessa. Siitä alkoi meidänkin alalla todella uusi normaali, sillä koskaan aikaisemmin viranomaistiedottamisessa ei ole otettu näin kattavasti huomioon viittomakielisten kansalaisten tarpeita, ja myös Yle lisäsi samalla viittomakielellä tulkattuja koronalähetyksiä merkittävästi. Yhteensä viittomakielisten onkin ollut mahdollista saada tietoa koronasta ja sen vaikutuksesta yhteiskuntaan tulkkauksen kautta satoja, satoja tunteja. Se on ollut melkoinen muutos verrattuna päivittäisiin viiden minuutin viittomakielisiin uutisiin ja muutamaan tuntiin tulkattua ohjelmaa viikossa.

Valtioneuvoston tiedotustilaisuudessa on tulkannut koko lailla vakiintunut tiimi, noin 5 – 6 tulkkia ja aina kaksi kerrallaan. Etenkin alkuvaiheessa tiimin lähes koko työaika varattiin näihin tulkkauksiin, jotta pystyimme vastaamaan tarpeeseen ja alati muuttuvaan tilanteeseen, johon Päivikin tuossa viittasi. Ennakointia ei hirveästi ehditty tehdä. Yhteensä koronatulkkauksia on tehnyt 13 tulkkia, joista osa on tulkannut pääosin siellä Ylen lähetyksissä. Valtioneuvoston kansliassa ja Ylessä tulkaavissa tiimeissä on pyritty välttämään vaihtuvuutta ihan tulkkauksen jatkuvuuden varmistamiseksi ja tietysti myöskin, jotta vähennettiin koronan tartuntariskiä. Mutta koronaan liittyvää sanastotyötä on tehty koko ajan isommalla porukalla. Sanastotyössä meille on ollut myös valtavana apuna Kuurojen Liiton kielineuvonta, jonka kanssa on pohdittu ilmaisuja sitä mukaa kuin niitä on tullut eteen. Ratkaisuja on pohdittu yhdessä myös Ylen viittomakielisten uutisten toimituksen kanssa, koska uutisissahan käsiteltiin tietenkin tätä samaa koronaa, mitä me sitten tulkkasimme tiedotustilaisuuksissa.

Sanaston osalta työsarkaa onkin riittänyt, sillä koronan myötä myös viittomakieliseen keskusteluun on noussut kokonaan uusia käsitteitä. Yleensä kielenkäyttäjät luovat niitä itse ja kieliyhteisö sitten aikansa mutusteltuaan joko hyväksyy tai hylkää uudissanat tai tässä tapauksessa uudisviittomat. Meillä oli kuitenkin pikainen tarve löytää vastineet sellaisen sanoille kuin *korona* – nyt näytän tämän *koronan* – tai

karanteeni tai *huoltovarmuuskeskus*. Näillä ei ollut valmiita vakiintuneita vastineita suomalaisessa viittomakielessä. Koronatulkkaukset käynnistyivät kuitenkin niin nopeasti, että kieliyhteisö ei ehtinyt reagoida tähän koronailmiöön, joten käytännössä moni näistä viittomaratkaisusta syntyi ad hoc siellä tulkkaustilanteessa.

Ajattelin kertoa hieman tästä prosessista ja tulkkaukseen valmistautumisesta muutenkin. Viittomakielessä, niin kuin muissakin kielessä, on monenlaisia tapoja luoda uutta sanastoa. On mahdollista käyttää lainasanoja eli viittoa jokin käsite suomen kielestä muodostetulla viittomalla, kuten mainittu *huoltovarmuuskeskus* tai *valmiuslaki*, joissa viittomat esiintyvät suomen kielen mukaisessa järjestyksessä. Suomalainen viittomakieli lainaa myös muista maailman viittomakielistä. Esimerkiksi *korona*-viittoma on ilmeisesti peräisin jostain aasialaisesta viittomakielestä, ja se on tullut meille sitten Suomeen Ruotsin kautta ruotsalaisesta viittomakielestä – mutta hyvin visuaalinen. Toinen tapa lainata kirjoitetusta kielestä on sormittaa sana kirjain kirjaimelta, esimerkiksi *hybridistrategia*. Elikkä *hybridi* sormitetaan ja *strategia*-viittomaa käytetään. Simultaanitulkkauksessa on kuitenkin ihan mahdotonta sormittaa koko ajan jotakin uutta termiä jo vauhdinkin takia, ja sen takia on pyritty löytämään mahdollisimman nopeasti hyvä viittomavastine.

No, viittomakielessä visuaalisuudella on luonnollisesti iso merkitys. Se yksittäinen viittoma voi kuvata sitä kohdettaan, kuten *korona*, jonka viittoma kuvaa niitä koronapiikkejä, tai *maski*, joka kuvaa suun eteen laitettavaa maskia, tai sitten viittoma syntyy siitä, miten kohdetta käsitellään, kuten *rokote*, joka on myöskin aika visuaalinen. Käden liike vastaa sitä rokotteen antamista, sen voi rokottaa myös näinpäin. Mutta kielen visuaalisesta luonteesta seuraa myös päänsaava. Kun Suomeksi puhutaan *suojaimeista* tai *maskeista*, viittomakielisen ilmaisuissa pitäisi tietää, millaisesta suojaimeista on kyse: maski, kirurginen maski, hengityksen suojaimein, kappamallinen vai kankainen kansanmaski? Nämä ovat niitä asioita, joita simultaanitulkkauksessa tulkiten sitten pyörittää päässään: minkä näistä viittomista valitsee, jos kuvaa ei näy taustalla.

Viittoma voidaan luoda myös sen mukaan, miltä se näyttää kirjoitettuna. Tämä ei ehkä ole paras esimerkki, mutta *desilitra* – sehän on dl se lyhenne. Sen viittoma on dl, desilitra. Voisi kuvitella, että sormiaakkosista muodostettu *THL* tai *R-luku* voisivat jo nyt toimia ihan itsenäisesti ilman tätä koronakontekstia, eli niistä on voinut tulla tällainen yksittäinen viittoma, joka tarkoittaa nimenomaan THL:ää. *HUS* on hyvin tuttu pääkaupunkiseudulla asuville ainakin. Tulkkauksessa käytetään kuitenkin edelleen THL:n koko nimeä, jos puhuja sen mainitsee, paitsi jos on tosi kiire. Sitten me käytämme vain lyhennettä, kuten yleensä esimerkiksi puhujien esittelyssä, jossa kerrotaan sekä titteli, se, mistä puhuja on, että se nimi, ja kaikki pitää ehtiä tehdä. Samoiten viittomme tämmöisen pitkän muodon *tartuttavuusluvusta*. Se ilmoitus sisältää lyhimmillään neljä viittomaa. Eli jotakin tarttuu minuun, ja montako ehdin tartuttaa. Tartuttavuusluku on hirmu nopea sana, mutta se on vähän hidas tehdä. Kaikkein monimutkaisin ilmaisu taitaa kuitenkin olla *ilmaantuvuus*, suomen kielen yksi sana, jonka vastineeseen tarvitaan 5 – 6 viittomaa hieman lauserakenteesta riippuen. Sille me kaipaamme vielä vähän tiiviimpää ratkaisua kieliyhteisöltä toivottavasti. Vastaavasti toki viittomakielessä

on viittomia, joilla voi kattaa sitten melkein kokonaisen suomen kielen lauseen, tai pelkällä ilmeellä voi kattaa muutaman sanan.

Tämä siis viittomien muodostamisesta.

Tiedotustilaisuuksissa käytetty kielen rekisteri ei ole tulkeille myöskään ihan tavanomaista tulkattavaa. Tämmöistä viranomaiskieltä ei ole juurikaan totuttu tuottamaan tai näkemään viittomakielellä siinä viittomakielisessä yhteisössä. Lisäksi lähes ainoat kurkistukset poliittiseen kielenkäyttöön ovat käytännössä eduskunnan kyselytunnit, niiden tulkattu lähetys, tunti viikossa, ja tiistain A-studio. Valtioneuvoston tiedotustilaisuuksien konteksti on ollut uusi, ja olemme todella joutuneet miettimään niitä tulkkausratkaisuja ja olemaan varpaillaan jokaisen uuden ilmaisun kanssa.

Koronakeskusteluun liittyy myös useita termejä, joiden merkitys on todella laaja. Tällaisia termejä ovat esimerkiksi hyvinvointivelka ja laumasuoja. Usein se termien laajempi sisältö jää tiedotustilaisuudessa avaamatta, mutta tulkkina en haluaisi jättää sitä käännöstä vain pintamuodon tasolle, vaan sen viittomaratkaisun olisi sisällettävä jotakin, mistä katsoja saa ainakin vihiä tämän käsitteen laajemmasta merkityksestä. Pelkkä suora käännös suomen kielestä ei siis toimi esimerkiksi laumasuojan osalta.

Lisäksi koronan ympärille on syntynyt täysin uusia käsitteitä tai ainakin käsitteiden uusia käyttökonteksteja. Tästä esimerkkinä olkoon hallituksen hybridistrategia, jota on onneksi selitetty tiedotustilaisuuksissa monta, monta kertaa. Silti sen viittomavastinetta jouduttiin pohtimaan pitkään ja lopulta muuttamaan ratkaisua kesken kaiken, sillä meidän nopeasti ad hoc -tilanteessa luomamme *hybridistrategia* ei istunut kieliyhteisön käsiin, vaan viittoma on nyt *hybridistrategia*. [Puhuja näyttää molemmat viittomat] Sitä vaihdettiin tosiaan kesken kaiken.

No, oman haasteensa näihin tulkkauksiin tuo se, että tiedotustilaisuuksissa etenkin ministereiden puheenvuorot ovat käytännössä niin sanottua lukupuhuntaa eli luetaan kirjoitettua tekstiä ja usein melkoisella vauhdilla. Teksti on tiivistä, hyvin asiapitoista. Lauserakenteet poikkeavat vapaasta puheesta täysin. Simultaanitulkkauksessa tulkki voi yleensä hyödyntää niitä puhujan lyhyitä taukoja tai täytesanoja, mutta silloin kun kirjoitettua tekstiä luetaan, nämä jäävät pois.

Viittomakielen tulkki ei myöskään voi tehdä muistiinpanoja siinä samalla tulkatessaan, kuten esimerkiksi simultaanitulkkauksessa ruotsin kielen tulkki, vaan oman muistin on riitettävä. Puhujasta ei voi siis jättäytyä kovin kauas, vaikka se sitten sen tulkkauksen ja käännöksen laadun kannalta olisi tarpeen usein. Yhtenä apuna ja muistin tukena on myös onneksi tulkipari, joka istua nokottaa tulkkausvuorossa olevaa tulkkia vastapäätä ja pystyy sitten antamaan tukea esimerkiksi numeroissa ja nimissä. Tilaisuuksien striimauksesta ja televisionnista johtuen tulkaava tulkki ei kuitenkaan voi irrottaa katsettaan kamerasta, joten se tuki on otettava vastaan sivusilmällä, mikäli suinkin mahdollista.

Hyvä, luottamuksellinen yhteistyö tilaajan kanssa on myös ehdottoman tärkeää, sillä tulkilla täytyy olla etukäteen edes jonkinlainen tieto siitä, mistä aiheesta tullaan

puhumaan ja ketkä ovat kulloinkin äänessä. Se auttaa myös valmistautumaan sekä siihen asiasisältöön että sanastoon ja myös orientoitumaan siihen tilanteeseen etukäteen. Tulkkina on usein kyllä semmoisen kinkkisen valinnan edessä: miten paljon voin tuoda puhujan persoonallista puhetyyliä esille ilman, että itse asia jää epäselväksi. Tulkkausalan sisällä tässä asiassa on myös useampi koulukunta. Itse menen aina vahvasti asiasisältö edellä. Koronaan liittyvissä tulkkaustilauksissa olen siis tietoisesti valinnut puheenparren esittelyn sijaan ymmärrettävyyden varmistamisen. Tärkeintä on, että etenkin tässä kontekstissa tulkkauksen kautta jokainen ohje, suositus ja rajoitus välittyy oikein. Koronatulkkauksessa se tarkoittaa sitä, että joudun välillä tinkimään siitä, miten hyvin tulkkaus kuvastaa esimerkiksi puhujan rönsyilyä tai viranomaistekstien rekisteriä. Osa tulkkauksesta mahdollisesti pois jäävistä asioista tulee kyllä varmasti ilmi kokonaisuudesta. Striimauksessa tai televisiossa näkyvä asetelma eli ministerien totinen rivi kertoo jo asian vakavuudesta ja siitä, millä tasolla asiassa liikutaan. Puhujan rönsyily tai toistuva palaaminen samaan asiaan tulee kyllä selväksi, vaikka yksi toistokerta jäisikin simultaanitulkkauksessa sitten toistamatta. Kaikkea ei kuitenkaan pueta aina sanoiksi, vaan puhujan intentio eli se tavoite tulee esille muulla tavoin, kuten äänenpainosta tai kontekstista. Oikean tulkinnan tekeminen lennosta edellyttää, että tulkki on perehtynyt itse asiaan ja ymmärtää sen kokonaistilanteen. Kun esimerkiksi pääministeri sitten sanoo, että nyt ei ole aika lähteä mökille, niin se tulee tulkattua myös niin, että sanoma varmasti ymmärretään.

No, miksi viittomakielen tulkkausta sitten yleensä tarvitaan? Isolle yleisölle tulee aina jotenkin hämmäntävänä uutisena se, että vaikka viittomakielinen henkilö olisi asunut Suomessa koko ikänsä, hän ei ehkä pystykään seuraamaan esimerkiksi tekstitystä. Osa viittomakielisistä on toki täysin kaksikielisiä, mutta johtuen kuurojen koulutuksen enemmän tai vähemmän synkästä historiasta iso osa etenkin vanhemmista henkilöistä ei hyödy suomenkielisestä tiedottamisesta tai uutisoinnista. Vaikka simultaanitulkin tuotos ei ole aina tyylipuhdasta eikä täydellistä ja sitä on varmastikin haasteellista seurata, niin se on kuitenkin huomattavasti parempi tiedonlähde kuin tekstitys tai asian lukeminen lehdestä vasta seuraavana päivänä. Joidenkin tiedotustilaisuuksien kohderyhmä on myös ollut erityinen. Lapsille ja vanhuksille suunnatuissa tiedotustilaisuuksissa meidän tulkkitiimissä oli ensimmäistä kertaa mukana myös kuuro viittomakielen tulkki, jotta ratkaisu olisi juuri näille kohderyhmille sopivaa, ja palaute vahvisti sen, että tämä tulkkausratkaisu oli erinomainen.

Viittomakielisten kansalaisten palaute heti ensimmäisten tiedotustilaisuuksien jälkeen oli muutenkin todella sykähdyttävää. Monet etenkin vanhemmat henkilöt kommentoivat Facebookissa tunteneensa itsensä ensimmäistä kertaa elämässään yhdenvertaisiksi tiedonsaannissa – ensimmäistä kertaa elämässään. Tähän asti tieto on tavoittanut viittomakieliset yleensä vasta jälkijunassa joko viittomakielisten uutisten tai sitten vertaisverkoston kautta. Se, että tähän yhdenvertaisuuden kokemiseen tarvittiin koronaa, on tietysti harmillista, mutta olemme kaiketi kaikki oppineet tästä ajasta ja toivottavasti myös halukkaita toimimaan jatkossakin niin, että etenkin viranomaisinformaatio tavoittaa kaikki ennemmin, ei myöhemmin. – Kiitos.

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Onko kommentteja, kysymyksiä Outi Huuskon puheenvuorosta? – Voisin itse kysyä, koska minulla on tämä mikrofoni. [Naurua] Mainitsit tuosta palautteesta, mitä on tullut. Onko kieliyhteisö ollut innokas kommentoimaan myös tehtyjä tulkkausratkaisuja, esimerkiksi jotain termejä, mitä olette valinneet, tai antanut ikään kuin ideoita, jotain vastineita tai jotain muita omia kommentteja tai suosituksia?

Viittomakielen tulkki, toimitusjohtaja Outi Huusko, Viittomakielialan Osuuskunta Via:

Itse asiassa Kuurojen Liittohan tuotti keväällä, sitten loppukeväästä, oliko kolme tällaista koronainfvideota, joissa sitten käytiin myöskin sitä terminologiaa läpi, ja se on ainakin yksi sellainen meille näkynyt yritys tavallaan yhtenäistää sitten sitä kielenkäyttöä. Siellä oli juuri tämä *hybridistrategia*, jonka me otimme heti tietysti, totta kai, käyttöön, kun se tuli sieltä kieliyhteisöltä. *Toinen aalto* – tämäntyyppisiä termejä. Itse en ole Facebookissa hirveästi osunut ehkä siihen keskusteluun, että termeistä olisi keskusteltu, mutta yleensä tästä tiedotustilaisuuksien järjestämisestä ja siitä, kuinka merkittävää oli se, että silloin, oliko se 16.3., kun tosiaan seistiin siellä ministereitten rivin jatkona, kuinka tärkeää se oli, että tulkki oli siinä samassa tilassa exact, siinä tismalleen samassa tilanteessa, jolloin se sama fiilis, sama tunnelma välittyi suoraan viittomakieliselle yhteisölle. Se on ehkä – olen ollut töissä siis viittomakielen tulkkina vuodesta 1986 – ehkä itselle sykehdyttävin hetki tajuta sen tilanteen jälkeen, kuinka merkittävää se oli. Vaikka sen jälkeen on oltu sitten totta kai koronasyistäkin hieman loitompana ja tulkkaukselle on etsitty semmoista sopivaa paikkaa siellä, jotta kaikki pystyvät työskentelemään turvallisesti, niin sillä on ollut valtava merkitys, että se ensimmäinen tiedotustilaisuus tehtiin todellakin yhdessä.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos. – Onko tullut mieleen muita kysymyksiä?

Erityisasiantuntija Aino Piehl, Kotimaisten kielten keskus:

On tullut palaute, jonka haluaisin kertoa. Tämä ei ole kysymys, mutta täällä on tullut tällainen palaute, että ”Huuskon esitys oli loistava, riemastuttava ja informatiivinen”.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Ulla Tiirilällä on kysymys.

Erityisasiantuntija Ulla Tiirilä, Kotimaisten kielten keskus:

Oikeastaan samantyyppinen vain kommenttipuheenvuoro kuin Aino Piehlillä. Eli kun katsoo täällä tätä Twitter-keskustelua, niin ei siellä varsinaisia kysymyksiä ole, mutta kaikki esitykset tähän mennessä ovat saaneet hienoa palautetta ja erilaisia ydinviestejä sieltä on tviitattu eteenpäin, että kyllä siellä linjoilla ollaan ja ilmeisesti tyytyväisinä ja ilahtuneina. Kiitos kaikille.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Tämähän on mukavaa kuulla, koska siitä voi myös päätellä, että tämä verkkolähetys toimii. [Naurua]

Erityisasiantuntija Aino Piehl, Kotimaisten kielten keskus:

Saisinko minä tehdä kysymyksen? Tuli tästä, kun Outi Huusko nyt puhui termeistä. Minä olen miettinyt sellaista termiä. Olisi oikeastaan tämä kysymys nyt myös Päivi Anttikoskelle, oikeastaan tällainen menettelytapakysymys: onko ollut keskustelua siitä, mitä termejä ei esimerkiksi käytettäisi näissä tiedotustilaisuuksissa siksi, että ne ovat vaikeita?

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kumpi haluaa vastata?

Viestintäjohtaja Päivi Anttikoski, valtioneuvosto:

Minä voin vastata tästä meidän peruskielestä. Ei oikeastaan ole. Sen verran tietysti, totta kai, että kun hallitus tekee linjauksiaan, niin silloin ne linjaukset jo kirjoitetaan sillä tavalla, että se kertoisi mahdollisimman hyvin sen, mitä sillä tarkoitetaan, mutta ei siinä yhteydessä ehkä keskustella kauheasti siitä, että olisi joku termi, jota ei käytetä. Minun mielestäni lähtökohta on tuntunut olevan näissä, että pyritään suoraan siihen, että se on selkeää, ja se on se pääajatus.

Erityisasiantuntija Aino Piehl, Kotimaisten kielten keskus:

Jos saan sanoa, niin olen nimittäin miettinyt sitä, kun on esimerkiksi sanottu, että otetaan käyttöön sisärajavaivonta. Tätä olen miettinyt, kuinka moni ihminen laajassa yleisössä ymmärtää, mikä on se sisäraja, jota valvotaan.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Outi Huusko.

Viittomakielen tulkki, toimitusjohtaja Outi Huusko, Viittomakielialan Osuuskunta Via:

[Mikrofoni ei ole päällä, ja puhe kuuluu vaimeasti.] Voi sanoa, että tulkkauksessa ehkä kaksi vaikeinta termiä ovat sisäraja- ja ulkorajavalvonta. Tulkkihan ottaa vastaan sen tekstin, mikä tulee, mutta toki me mietimme niitä viittomavaihtoehtoja. [Eero Voutilainen ojentaa puhujalle oman mikrofoninsa] – Joo, kiitos. Ei varmaan kuulunut? Tulkkihan ottaa siis vastaan sen tekstin, mikä sieltä tulee, varsinkin simultaanitulkkauksessa, mutta totta kai me olemme miettineet jo rekisterinkin takia, mitä vastineita voidaan käyttää ja mitä ei, ja niin kuin sanoin, joskus voidaan käyttää jopa suomen kielen lainaa pikaisesti, mutta kyllä me pysymme tietysti siinä alkuperäisessä tekstissä, mitä sieltä puhujan suusta tulee.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos! – Onko vielä kysymyksiä? – Jos ei, niin kiitos tähänastisesta keskustelusta esitelmöitsijöille, ja seuraavaksi on ohjelmassa lyhyt tauko. Puheenvuorot jatkuvat sitten taas 14.30. Kiitos, ja nähdään silloin.

[Tauko]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Tervetuloa takaisin Selkeän kielen päivään tänne eduskunnan Pikkuparlamenttiin. On luvassa tilaisuuden jälkimmäinen osa. Ensin kuullaan Kelan koronaviestinnän selkeydestä ja selkokielestä, joista meille kertoo pian viestintäjohtaja Pipsa Lotta Marjamäki etäyhteyden välityksellä. Tämän jälkeen kuullaan ruotsinkielinen esitys Vaasan sairaanhoitopiirin kaksikielisestä koronaviestinnästä. Viestintäpäällikkö Heli Masa, joka on laatinut puheenvuoroon, on valitettavasti estynyt tulemasta tilaisuuteen, ja hänen puheenvuoronsa meille lukee Maria Fremer Kotimaisten kielten keskukselta. Tämän jälkeen siirrytään seuraamaan Vuoden selväsanainen -kilpailun tiukkoja ratkaisuhetkiä. Ensin kuullaan neljän parhaaksi valitun ehdokkaan esittäytymiset, ja sen jälkeen eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen julistaa voittajan ja seuraa palkinnonjako.

Vielä samat ohjeet, jotka annettiin aiemmin: kaikkia esityksiä voi kommentoida lähettämällä kysymyksiä ja huomioita osoitteeseen virakieli@kotus.fi, ja sosiaalisessa mediassa voi käyttää esimerkiksi seuraavia aihetunnisteita: [#selväsanainen2020](#) ja [#selkeänkielenpäivä](#).

Mutta, pidemmittä puheita, nyt Pipsa Lotta Marjamäki. – Ole hyvä.

Viestintäjohtaja Pipsa Lotta Marjamäki, Kansaneläkelaitos:

Kiitos. – Hyvää iltapäivää kaikille ja erinomaista Selkeän kielen päivää! Ja kiitos kaikille esiintyjille ensimmäisellä puoliajalla, vai miten tämän voisi ilmaista – todella kiinnostavaa työtä ja tärkeitä ratkaisuja tässä monella tavalla haastavassa tilanteessa!

Sovittiin tuossa, että tehdään minun esitykseni kanssa sillä tavalla, että alan täältä itse jakaa näitä dioja, ja luultavasti käy sillä tavalla, että video katoaa sitten samalla, eli älkää hämääntykö tästä.

Ja nyt tarkistaisin: jos sieltä päästä joku kuittaisi, näkyykö.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Hyvin näkyy.

Viestintäjohtaja Pipsa Lotta Marjamäki, Kansaneläkelaitos:

Hyvä. – Aloittaisin oikeastaan tästä omasta otsikostani, millä tavalla Kelan koronaviestinnässä on huomioitu selkeys ja selkokieli, ja jos jollain on oikein kiire pois, niin vastaus tulee tässä nyt saman tien. Eli vastaus on, että pitkälti samalla tavalla kuin Kelan viestinnässä muutenkin. Vaikka me puhumme nyt tässä koronaviestinnän kontekstista ja on tosi tärkeää miettiä niitä asioita, joilla me voimme vielä paremmin kansalaisia ja asiakkaita viestinnällä palvella, niin kyllä silti haastan meidät miettimään tilannetta – minun mielestäni on aika vaikeaa keksiä sellaista – jossa esimerkiksi Kelan asiakas ei hyötyisi hyvästä virkakielestä, selkeästä yleiskielestä tai selkokielestä.

Aletaan tällä saatteella katsoa, mitä kaikkea korona on sitten meidän vastuualueelle tuonut ja minkälaisia viestinnällisiä teemoja meillä on. Tuossa aiemmat esiintyjät totesivat siitä, miten korona on erittäin laajasti vaikuttanut yhteiskuntaan, ja sitten kun tullaan tänne meidän hallinnonalalle päin, niin sehän on vaikuttanut monin eri tavoin sosiaaliturvaan ja sitten – siitä seuraava steppi alaspäin – tietysti tähän Kelan toimintaan, ja nämä kaikki muutokset sitten tietysti heijastuvat eri tavoin meidän viestintään.

Ihan ensimmäiseksi täytyy katsoa niin kuin sisäänpäin. Kela on semmoinen 8 000 hengen työyhteisö, työskennellään monipaikkaisesti liki 200 paikkakunnalla. Siinä maaliskuussa, joka varmasti on tuoreessa muistissa aika monella, myös meillä tuhannet ihmiset siirtyivät etätöihin. Meillä olivat ihmiset kohtuullisen paljon tehneet etätöitä sitä ennen, mutta nyt etätöihin siirtyi myös paljon sellaisia henkilöitä, joitten työtehtävissä se ei ehkä aikaisemmin ollut niin arkea. Tuossa kuvassa, jonka olen ottanut tähän mukaan, näkyy tällainen piikki meidän Sinetti-intranetin käyttämisessä, eli siinä näkyy myös sisäinen tiedontarve – Ajankohtaista-osiota on luettu todella aktiivisesti tässä ensimmäisessä muutosvaiheessa. Sisäisesti on ollut myös tarve tietysti käydä läpi, minkälaisia turvallisia työjärjestelyitä meillä eri puolilla taloa tehdään, ja toisaalta sitten on ollut myös ihan tarvetta saada tietoa muista meidän toimintaan liittyvistä asioista. Meillä on esimerkiksi ihmisiä siirtynyt yksiköstä toiseen tällaiseen niin sanottuun resurssipankkiin tuossa epidemian alkuvaiheessa, ja tietysti sitten tätä uutta lainsäädäntöä on ollut tarve käydä myös sisäisesti läpi.

Sitten tietysti on Kelan asiakkaat – yleensä puhutaan henkilöasiakkaista, kumppaneista ja työnantaja-asiakkaista. Näilläkin kolmella ryhmällä on sitten vähän erilainen

tiedontarve, ja myös rooli voi olla erilainen meidän kanssamme asioimisen prosessissa. Olen tuohon kirjannut näitä eri tukia, joihin asiakkailta voi olla tarvetta ja oikeus, ja ehkä näistä vielä erityisesti haluaisin muistuttaa, että tämän myötä on Kelan tukia tullut hakemaan ihmisiä, joille se tilanne on ollut aivan uusi, esimerkkinä vaikka nyt sitten nämä yrittäjien työttömyysturvan muutokset. Näistä kaikista sitten tietysti on tarve kertoa asiakkaille mahdollisimman ymmärrettävästi ja oikea-aikaisesti.

Lisäksi viestinnän teemoja on sitten tämä turvallinen asiointi etänä ja paikan päällä. Muistamme hyvin sen ajan, kun keväällä tätä ylimääräistä liikkumista ei kauheasti rohkaistu, ja myös meille oli hyvin selvää, että meidän tehtävänä on ohjata ja rohkaista asiakkaita, niitä asiakkaita, jotka osaavat ja pystyvät, asioimaan verkkopalvelun kautta, puhelinpalvelun kautta – meillä on ollut erittäin hyvät puhelinpalvelun vastausprosentit tämän koko tämän korona-ajan – ja sitten myös puhelinajanvaraukseen, ja ollaan pystytty tarjoamaan sitten myös näillä harvinaisemmilla kielillä tätä puhelinajanvarausta. Ja muistutan tietysti myös Kanta-palveluista ja kansalaisen Omakanta-palvelusta, jotka myös raksuttavat tässä tilanteessa kävijäennätyksiä. Mutta ei voi olla vain, että ”näin asioit verkossa” tai ”näin soitat meille Kelaan”, sillä meillä on aina myös asiakkaita, jotka eivät pysty tai halua asioida muuten kuin palvelupisteessä. Ja tietysti sitten halutaan olla turvaamassa sitä, miten asiakkaat voivat turvallisesti sen tehdä ja minkälaista ohjeistusta annetaan sitten palvelupisteissä: miten pystytään kertomaan turvaväleistä, miten muotoillaan se, että voi tulla tilanne, jossa kaikkia henkilöitä ei voida turvallisuussyistä ottaa odotustilaan samaan aikaan, tai esimerkiksi tällainen hyvin konkreettinen asia, että esimerkiksi lomakkeet ja liitteet asiakas laittaa itse postilaatikkoon eikä esimerkiksi anna Kelan asiakaspalveluasiantuntijoille. Tässä vahvana tukena on visualisoinnit – aivan kuten myös valtioneuvoston kanslian työ on ollut tältä osin erinomaista – ja me olemme nähneet, että se on aivan välttämätöntä. Ja olen laittanut tänne myös tämän markkinointiviestintä-sanan, koska kyllä näitä eri kohderyhmiä on tavoiteltu myös esimerkiksi sosiaalisen median kanavista markkinointiviestintää käyttäen, kuten myös radiosta ja printistä. Eli meidän on aina tietysti pohdittava tässä meidän viestinnässä myös sitä, miten me tavoitetaan ne asiakkaat, jotka eivät käytä verkkoa.

Pari asiaa, mitä ollaan tähän mennessä opittu koronaviestinnästä: Kun otat melkein minkä tahansa koronaan liittyvän teeman, niin se heijastuu meihin työyhteisönä, meillä tehtävän työn sisältöihin ja sitten siihen, miten asiakkaita pitää ohjata. Ja just tämä tarve sitten kertoa samasta asiasta vähän eri kulmalla ripeästi on tälle yhä muuttuvalle tilanteelle hyvin tyypillistä, ja myös se, että viestit päivittyvät: voi olla, että se, mitä ollaan kerrottu viime viikolla, päivitetään tällä viikolla. Ja ehkä olisin tähän lisännyt vielä just sen, mikä ei tässä dialla lue: tämän koordinoinnin eri toimijoiden kesken eli hallinnonalojen keskinäisen sisäisen koordinoinnin mutta sitten myös hallinnonalojen välisen. Tätä myös aiemmassa puheenvuorossa Päivi Anttikoski sivusi.

Ja sitten tuolta viimeisestä pallosta, jos näin sanotaan: Ollaan kyllä havaittu, että tässä poikkeustilanteessa meillä on aika iso tarve, erityinen tarve, tällaiseen voimakkaaseen asiakasohjaukseen ja toistoon. Eli sen – miten se Päivi oli muotoillut – 1 000 toistoa otan

kyllä meillekin käyttöön, ja tässä meitä vahvasti auttaa selkeä kieli ja selkokieli. Me olemme arvioineet, että tämä poikkeustilanne on tuonut Kelassa kielityön arvon esille. Tässä on kuvattu tietyllä tavalla tämä tosi haastava tilanne toimeenpanijan näkökulmasta: näitä lakeja ja ohjeistuksia on tehty erittäin ripeää tahtia, ja samaan aikaan se kansalaisten ja Kelan asiakkaitten tiedontarve on ollut varmasti isompi kuin monessa muussa tilanteessa. Ja se kielityö, kielenhuollon ammattilaisten ja viestinnän ammattilaisten työ, tehdään näitten kahden alimman pallon välissä eli lakien ja ohjeistuksien ja sitten toisaalta tämän kansalaisten tiedontarpeen välissä.

Tuossa kursiivilla on esimerkki siitä, kun ensimmäisiä kertoja alettiin puhua tästä, minkälaista tukea voitaisiin maksaa henkilöille, jotka ovat joutuneet jäämään hoitamaan pientä lasta kotiin eivätkä saa siitä palkkaa. Silloin sitä kutsuttiin nimellä ”laki karanteenia vastaaviin olosuhteisiin ohjatun tai pientä lasta kotona hoitavan henkilön palkattoman työstä poissaolon ajalta maksettavasta tuesta”. Kun Kelan kielenhuoltajat näkivät tämän, niin varmaan aika monella vatsasta kouraisi, mutta siitä saatiin sorvattua kohtuullisen ymmärrettävä ja selkeä: ”väliaikainen epidemiatuki”. Eli piti katsoa, mikä on lain nimi, ja sitten se, mikä on se tuen nimi.

Meillä on ollut tänä keväänä poikkeuksellisen hyvä tilanne kielenhuollon onnistumisen kannalta tässä poikkeustilanteessa sen vuoksi, että meillä on ollut käynnissä Kelan tekstien kehittämisen ohjelma. Eli Kelan strategiassa on ”asiakaskokemuksen kehittäminen” keskeisenä tavoitteena, ja sitä sitten toteutetaan esimerkiksi tällä tekstien kehittämisen ohjelmalla. Me olimme saaneet kolme uutta kielenhuoltajaa vuodenvaihteessa, ja maaliskuussa, kun tämä tilanne alkoi vyöryä päälle, meidän loistavat kielenhuoltajat olivat juuri saaneet omat prosessinsa kuntoon ja perehdyttyä sosiaaliturvaan, ja heillä oli tosi hyvä mahdollisuus sitten lähteä tukemaan tätä mahdollisimman selkeää viestintää Kelan teemoista. Ja uskomattomat yli 1 000 sivua tekstiä he ovat parin kuukauden aikana huoltaneet, ja yhdellä oli sitten vähän laajempi yleisö, eli puhun tietysti tästä kansalaiskirjeestä koronasta.

Tuossa näkyy näitä meidän ulkoisen viestinnän kanavia, ja tuosta listasta puuttuu sitten vielä päätökset ja kirjeet.

Sanon tästä sivusta vielä sen verran, että tämä 1 020 sivua tekstiä on nyt sitä sosiaaliturvaa toimeenpanevan putiikin työtä, ja eihän sitä voi olla miettimättä, että me korjaamme tietysti seurausta lakikielen haasteista, joita tässä on jo aiemmin päivän aikana sivuttu. Tietysti ei voi olla ajattelematta, olisiko niille ehkä tehtävissä jotain jo ennen kuin ne meille saakka tulevat, ja mietin, tuleeko meille piankin sellainen Selkeän kielen päivä, jossa on puhumassa jonkin ministeriön kielenhuoltaja. Kieli kertaantuu, tämä on tosi tärkeä asia muistaa, ja tämä on minun mielestäni yksi keskeinen syy siihen, minkä takia näitä kielen ammattilaisia tarvitaan eri puolilla julkishallintoa. Myös meillä mediaviestinnän volyymi on kasvanut merkittävästi, ja kun mietitään esimerkiksi sitä, voisimmeko me käyttää tuollaista pitkää muotoa tästä väliaikaista epidemiatuesta, niin sanotaanko, että ei mielellään, ja luulen, että media olisi siinä sitten jonkin toisen nimen sille sitten antanut.

Muutama asia vielä selkosuomesta. Meillä on tehty useampi vuosi töitä selkoesitteitten parissa eli Kelan... [Taustalta kuuluu piippaus] – Minulla oli piippaus täällä, että lopettelen ajoissa. – Eli selkokieliä esitteitä on tehty Kelassa aika monta vuotta, ja viime syksynä sitten julkaistiin selkosuomeksi ensimmäiset kela.fi-sivut. Maaliskuussa meidän viestinnän asiantuntijat, jotka tekevät sisältöä kela.fi-sivuille, totesivat, että hei, nyt tätä kamaa tarvitaan myös selkokielellä. Ja tuosta näette, että aika rivakasti sitä on saatu aikaiseksi, samat sisällöt kuin myös muilla kela.fi-sivuilla. Ehkä keskeisenä muutoksena tässä on se, että näitä selkokieliä sisältöjä on meillä alettu tehdä myös sisäisesti, itse, ja näitä tekee erityisesti vastaava kielenhuoltaja Essi Lehtinen. Ja ehkä tässä huomattavaa on se, että kun tehdään yleissuomesta selkotekstiä, niin ei oleteta, että lukija tuntee sitä taustaa tai sitä, miten se aiemmin on toiminut.

Näytän teille yhden esimerkin selkokielestä. Yleissuomeksi on sanottu: "Nykyiset 5 omavastuupäivää poistetaan. Työttömyysetuutta voi saada heti ensimmäisestä työttömyyspäivästä lähtien." Selkosuomeksi sama on sanottu: "Saat työttömyystukea heti siitä päivästä alkaen, jolloin jäit työttömäksi. Sinun ei siis tarvitse odottaa viittä päivää kuten tavallisesti."

Näitten selkeiden sisältöjen ansiosta ollaan pystytty tekemään myös saamenkielisiä ja myös muita erikielisiä sisältöjä.

Ihan lopuksi haluan näyttää teille vielä jotain, minkä olette ehkä jo itse nähneet. Meillä oli ilo olla mukana tekemässä Koronavilkusta ymmärrettävää, ja meiltä kielenhuoltaja Laura Nieminen oli tässä työskentelemässä yhdessä THL:n, Solitan ja SoteDigin kanssa. Haluttiin saada sovellus, joka on mahdollisimman selkeä ja ymmärrettävä, mutta käyttöliittymä asetti aika tiukat raamit, niin kuin tuosta voitte lukea. Ja tällaisia asioita niille teksteille tehtiin: Sieltä karsittiin teknisiä yksityiskohtia, lisättiin käyttäjän puhuttelua ja tarkistettiin tekstin sävyä – esimerkiksi tuo ensimmäinen, jonka pystyy siitä itse lukemaan, on minun mielestäni erinomainen esimerkki. Lyhennettiin väliotsikoita. Tässä on esimerkki siitä: "Sovellus tunnistaa, oletko mahdollisesti altistunut tartunnan saaneelle vertaamalla keräämiään tunnuskoodeja palvelimella oleviin tartunnan saaneiden tunnuskoodeihin." Paremmiin sanottuna: "Sovellus vertaa käyttäjien koodeja." Ja lopuksi: alun perin tarjolla oli "Kiitos lataamisesta". Se parannettiin kielenhuollossa muotoon "Kiitos, että latsit Koronavilkun".

Minä lopetan esitykseni tähän. Kiitos, että kuuntelitte. – Yritän saada täältä videon päälle.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos esityksestä. Nyt on aikaa yhdelle nopealle kysymykselle tai kommentille, jos sellainen on tullut. – Outi Huusko.

Viittomakielen tulkki, toimitusjohtaja Outi Huusko, Viittomakielialan Osuuskunta Via:

Outi Huusko tässä. Haluaisin itse asiassa kommentoida vaan sitä, minkä olitkin tuossa sanonut. Kun jotakin tekstiä muunnetaan selkokieliseksi tai yleensäkin viestintää tai virkakieltä selkeytetään, niin on mahtavaa, että ette lähde siitä oletuksesta, että henkilöllä on jotakin taustatietoa, koska silloin siitä häviää jotain olennaista. Mehän just viittomakielen tulkkauksessa jouduimme koko ajan miettimään, paljonko menee sen oletuksen varassa, että ihmiset jo tietävät tästä asiasta jotain. Kun oli asia, josta kukaan ei tiennyt mitään, niin siinä oli tavallaan helppo alkaa rakentamaan, kaikkien piti rakentaa yhdessä, mutta jos rakennetaan semmoista systeemiä, josta osa jo tietää ja jonka kelkkaan osa tulee vasta nyt... Se on tosi tärkeä huomio. Hieno nähdä, että se on huomioitu tuolla.

Viestintäjohtaja Pipsa Lotta Marjamäki, Kansaneläkelaitos:

Joo, kiitos. – Okei, sanon kiitos. Moikka!

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos paljon Pipsa Lotta Marjamäelle esityksestä. – Seuraavaksi kuullaan Vaasan sairaanhoitopiirin viestintäpäällikön Heli Masan esitys kaksikielisestä koronaviestinnästä. Heli ei valitettavasti päässyt tänään tulemaan tähän tilaisuuteen, mutta hänen esityksensä on kirjoitettu etukäteen, ja sen lukee meille Maria Fremer Kotimaisten kielten keskukselta. – Ole hyvä.

Erityisasiantuntija Maria Fremer, Kotimaisten kielten keskus:

Tack så mycket. – I dag ska jag berätta om kommunikation och kriskommunikation i en tvåspråkig organisation. Först presenterar jag Vasa sjukvårdsdistrikt från ett tvåspråkighetsperspektiv. Sedan berättar jag kort om samarbetet mellan kommunikationen och översättningsservicen. Till slut berättar jag om hur vårt kommunikationsmaterial blir översatt. Med hjälp av praktiska exempel kommer jag också att berätta om den tvåspråkiga kommunikationen under coronapandemin.

Vasa sjukvårdsdistrikt består av 13 kommuner på västkusten. Den nordligaste kommunen i distriktet är Larsmo och den sydligaste kommunen är Kristinestad. Endast Laihela är finskspråkig. De andra kommunerna är tvåspråkiga. Majoriteten av invånarna i Vasa och Kaskö har finska som modersmål, medan majoriteten i våra andra ägarkommuner har svenska som modersmål.

51 procent av invånarna i sjukvårdsdistriktet pratar svenska som sitt modersmål och knappa 45 procent pratar finska, medan cirka 4 procent har något annat modersmål. I och med att majoriteten har svenska som modersmål är svenska också ett officiellt språk i vår organisation. Finska är ett minoritetsspråk. Det här märks i praktiken exempelvis via texterna på våra skyltar, där svenska används först och finska sedan. Men i och med att stamsjukhuset är beläget i Vasa, där majoritetsspråket är finska, så är det många som undrar varför svenskan används först på våra skyltar.

För närvarande har cirka 52 procent av våra anställda finska som modersmål, 45 procent har svenska som modersmål och 3 procent har något annat språk som sitt modersmål.

Vi publicerar alltid våra meddelanden samtidigt på svenska och finska. För närvarande har alla våra anställda på kommunikationsenheten finska som sitt modersmål. I praktiken gör vi alla meddelanden och andra texter först på finska. Men vi publicerar aldrig något innan det har blivit översatt till svenska. För oss är det inte ett alternativ att först skicka ut ett pressmeddelande exempelvis bara på finska, varför det är mycket viktigt att vi har en egen översättare. Och jag vill betona att vi bara använder oss av professionella översättare, ifall inte läget är helt omöjligt. Översättning är ett eget specialområde som kräver en utbildad sakkunnig.

På Vasa centralsjukhus förvaltning arbetar det två översättare. Den ena översätter från finska till svenska och den andra från svenska till finska. Förvaltningens översättare arbetar i huvudsak med administrativa texter. De översätter alltså exempelvis allt mötesmaterial som går till fullmäktige och styrelsen. Översättningen av alla texter som skrivs av våra tjänsteinnehavare är också ett enormt arbetsfält. De översätter alltså också kommunikationens material, allt från inlägg på de sociala medierna till utbildningsplaner och verksamhetsplaner. Under normala förhållanden löper samarbetet mellan kommunikationsenheten och översättarna smidigt. Vår egen översättare ser även över våra finskspråkiga versioner och kan vid behov komma med korrigeringsförslag.

Även under normala förhållanden har kommunikationen översättningsarbeten som är brådskande. De sköts vanligtvis av vår egen översättare, men ibland köper vi översättningstjänster av utomstående översättare, exempelvis översättningar av de artiklar som publiceras i vår informationstidning. Köptjänster används bara när översättningen inte behövs snabbt.

När förvaltningens översättare är på semester kan vi på kommunikationen ta hjälp av dem som översätter journalhandlingar för vår organisation. För närvarande har vi fem personer som översätter journalhandlingar på heltid.

I beredskapslägen behövs översättningarna alltid fås snabbt. Till exempel i samband med storolyckor är det viktigt att vi aktivt informerar på svenska och finska. När det händer något plötsligt under normala förhållanden och vi sparkar igång vår beredskapsprocess spelar kommunikationen en viktig roll. I vår beredskapsledningsgrupp sitter det inga översättare. Om händelsen inträffar under tjänstetid görs översättningarna av våra översättare. Men om kriskommunikationen måste skötas utanför tjänstetid har vi ingen jourhavande översättare i tjänst. I sådana situationer översätts texterna av en medlem i ledningsgruppen med svenska som modersmål.

I våras gick det nästan inte en dag när vi inte skrev eller uppdaterade coronaanvisningar. Varje text måste översättas snabbt. Under den brådaste tiden av pandemin skrev och översatte vi också kommunikationsmaterial nästan från morgon till kväll. Vi började dagen med pandemiledningsgruppen, där vi beslutade vad vi skulle

publicera den dagen. På eftermiddagen hade vi ett andra möte och skrev fler meddelanden efter behov.

Kommunikationsenheten började sitt beredskaps- och jourarbete i mitten av mars. Under de första veckosluten översattes texterna av Vasa stads jourhavande översättare. Även vår tvåspråkiga chefsöverläkare översatte meddelanden någon lördag. Under de brådaste veckorna var vår egen översättare i beredskap även utanför tjänstetid. Då hade vi kommit överens om en förvarningstid på två timmar. I praktiken fick vi ändå våra översättningar nästan omedelbart.

De svenskspråkiga översättningarna kunde skötas av våra egna översättare. Förutom översättningar till svenska och finska har vi också behövt få texter översatta till engelska. Dem har vi beställt av en utomstående översättare.

För oss i Vasa sjukvårdsdistrikt är tvåspråkighet en självklarhet och inbakad i våra kommunikationsprocesser. Exempelvis på de sociala medierna börjar vartannat inlägg på svenska och vartannat inlägg på finska. Vi schemalägger publiceringen på vår webbplats så att de olika språkversionerna publiceras samtidigt på minuten.

Vi samarbetar också med myndigheter i andra regioner kring kommunikation. Det händer ofta att vi måste påminna dem om att vi aldrig bara går ut med information på finska. Nationella aktörer ger oss i allmänhet sina meddelanden och andra texter på de båda inhemska språken. Men på grund av det höga tempot under coronapandemin måste vi ibland även översätta sådana texter.

Det som är viktigt i vår region är att de båda inhemska språken behandlas likvärdigt. För oss är tvåspråkighet en självklarhet och en viktig del av vår servicekvalitet. Därför måste vi ha klara och fungerande processer för samarbetet mellan kommunikationen och översättningen. – Tack.

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos. – Nyt on mahdollisuus esittää kommentteja esityksestä, jos sellaisia on tullut mieleen, joko suomeksi tai ruotsiksi. Heli Masa ei tosiaan ole nyt vastaamassa tätä esitystään koskeviin kysymyksiin mutta varmasti perehtyy kommentteihin jälkikäteen, jos sellaisia on mielessä.

Projektipäällikkö Taina Taskinen, aluehallintovirastot:

Minulla ei ihan varsinaisesti suoraan tähän esitykseen kommentteja ole, mutta koronaviestintään yleisesti. Minä olen Taskisen Taina aluehallintovirastosta, ja me kyllä olemme avissa kohdanneet tämän koronaviestinnän haasteen. Me olemme ihan alusta asti tehneet tällaisia usein kysyttyjä kysymyksiä koronasta. Niissä me olemme panostaneet erityisesti juuri tähän selkeyteen ja asiasisällön puolesta sillä lailla, että olemme yhdessä asiantuntijoitten kanssa pyrkinneet kertomaan näistä rajoituksista ja

siitä toimivallasta, mikä aluehallintovirastolla on. Mutta tosiaan ilmeisesti ollaan ihan hyvin onnistuttu siinä työssä, koska ollaan saatu kiitoksia ja media ja muut viranomaisetkin ovat kuulemma tästä työstä hyötynneet. Mutta tällainen haaste, minkä halusin vain kertoa, että mekin olemme kohdanneet.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos. – Onko muita kommentteja kaksikielisestä kriisiviestinnästä koronan aikana?

Siinä tapauksessa kiitos vielä Marialle esityksen lukemisesta, kiitos Heli Masalle esityksen kirjoittamisesta. Minä kiipeän tänne laatikkoon, ja edetään seuraavaan vaiheeseen. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Eli nyt on vuorossa Vuoden selväsanasanainen -kilpailun loppuhuipennus.

Kaikkiaan 15 ehdokkaasta, joita on esitetty, loppuun ovat selvinneet aluehallintovirastojen selkeän kielen koulutuksen työryhmä ja verkkosivu-uudistuksen työryhmät, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustiimi, Verohallinnon teksti- ja virkakielityö ja Viittomakielialan Osuuskunta Via tulkkauksesta valtioneuvoston tiedotustilaisuuksissa.

Nyt kuullaan kultakin ehdokkaalta lyhyt esittely itsestään. Ensimmäisenä Sonja Tanttari ja Taina Taskinen, aluehallintovirastot, olkaa hyvät.

Tiedottaja Sonja Tanttari, aluehallintovirastot:

Hyvää iltapäivää kaikille meidän puolestamme! Minä olen Sonja Tanttari, tiedottajana tuolla aluehallintoviraston viestinnässä, ja tässä on mukana myös minun kollegani, Taina Taskinen, ja tulimme kertomaan tästä meidän selkeän kielen vuodesta ja siihen liittyvistä hankkeista, joilla päätettiin osallistua tähän Vuoden selväsanainen -kilpailuun.

Meille tämä vuosi on ollut aluehallintovirastossa viestinnän vuosi ja samalla selkeän kielen teemavuosi. Meidän tavoitteenamme on ollut, että meidän virkamiehet osaavat tuottaa selkeää kieltä ja selkeitä tekstejä ja että tämä näkyy sitten ulkopuolelle myös meidän asiakkaille. Meillä on ollut tässä kaksi tärkeätä hanketta, joilla päätettiin tähän kilpailuun lähteä eli selkeän kielen koulutus ja verkkosivu-uudistus.

Kerron tässä alkuun vähän tästä selkeän kielen koulutuksesta. Me avasimme tuossa alkuvuodesta koko meidän henkilöstölle tällaisen selkeän kielen koulutuksen, jossa siis opetetaan tuottamaan selkeämpiä tekstejä. Tämän koulutuksen on koostanut meidän viestinnästä koottu tiimi, ja mukana on ollut sitten myös henkilöstöhallinnon edustaja.

Tämän koulutuksen päätavoitteina on ollut luoda meidän henkilöstölle ymmärrystä selkeästä kielestä eli mihin selkeätä kieltä tarvitaan ja miten se liittyy siihen omaan työhön, ja sitten samalla on haluttu luoda tällaista innostusta aiheeseen ja tehdä tästä selkeän virkakielen kehittämisestä sellainen positiivinen asia. Samalla tarjotaan tällaisia ihan käytännön työkaluja tietenkin siihen kielen selkeyttämiseen, eli kun sanotaan, että

välttä vaikeita ilmaisuja, niin tarjotaan sitten niitä parempia ratkaisuja tilalle. Tämä tuo sitten parempaa palvelua myös meidän asiakkaillemme eli helpottaa heidän asiointiaan aluehallintovirastossa.

Käytännössä tämä meidän koulutuksemme on tällainen vajaan työpäivän mittainen verkkokurssi tuolla eOppiva-alustalla. Se on tällainen ihan itsenäisesti suoritettava kokonaisuus, sen voi jokainen tehdä ihan omaan tahtiinsa. Se koostuu muutamasta vähän erityyppisestä osiosta, ja siellä on hiukan erityyppisiä materiaaleja, muun muassa koulutusvideo ja tällaisia käytännön harjoitustehtäviä, joissa saa selkeyttää ihan aluehallintoviraston työhön liittyviä tekstejä. Sitten sen lisäksi tässä on hyödynnetty muidenkin tahojen tuottamia materiaaleja, esimerkiksi Kotuksen hyviä virkakielimateriaaleja. Tästä koulutuksesta on tehty sitten myös ruotsinkielinen versio.

Tässä koulutushankkeessa meille on ollut tosi tärkeitä, että koko henkilöstö on tässä mukana, eli me olemme jo ennen tämän koulutuksen julkaisua motivoineet meidän henkilöstöä tähän aiheeseen ja kertoneet, että tällainen koulutus on tulossa. Ja sitten meillä on tässä pitkin matkaa ollut kaikenlaisia motivointikeinoja, kuten ihan palkintojakin, joilla on sitten kannustettu tähän mukaan. Myös esimiehet ja johto ovat sitoutuneet tähän koulutushankkeeseen, eli he kannustavat myös henkilöstöä tekemään koulutuksen. Tämä on näkynyt meillä ihan hyvin: yli puolet meidän henkilöstöstä on jo tähän mennessä vähintäänkin käynyt aloittamassa tämän koulutuksen.

Meidän tavoitteenamme olisikin nyt sitten jatkoa ajatellen, että meidän koko henkilöstö käy tämän selkeän kielen koulutuksen, eli meillä nämä materiaalit jäävät ihan pysyvään käyttöön. Ajatellaan, että tämä on sellaista perusosaamista jokaiselle virkamiehelle, jota nyt muun muassa tämän koronaviestinnänkin tueksi tarvitaan ihan erityisen paljon.

Projektipäällikkö Taina Taskinen, aluehallintovirastot:

Joo, tänä vuonna me olemmekin nyt päässeet ihan tositoimiin ja tositoimissa hyödyntämään näistä selkeän kielen koulutuksesta saatuja oppeja meidän verkkosivuu-uudistuksessa, jonka sisällöntuotannon projektipäällikkö minä siis olen.

Tämän vuoden alussa me käynnistettiin tämä meidän uudistus, ja ihan kaikkein tärkeimpänä tavoitteena tässä uudistuksessa meillä on ollut asiakasystävällisyys. No miten me sitten tätä asiakasystävällisyyttä lähdettiin tavoittelemaan? Me totesimme, että me haluamme antaa meidän asiakkaille ihan selkeät toimintaohjeet. Se tarkoitti sitten sitä, että meidän organisaatiolähtöiset tekstit käännettiin asiakaslähtöisiksi. Me kirjoitimme siis kaikki meidän sisällöt uudelleen hyvällä yleiskielellä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vältellään passiivin käyttöä, puhutellaan meidän asiakkaita suoraan – avi on ”me” ja meidän asiakas on ”sinä” – ei siteerata lakitekstejä, vaan autetaan meidän asiakkaita siinä lain tulkitsemisessa.

Käytännössä meillä on ollut 12 ydintiimiä, jotka ovat koostuneet eri alojen asiantuntijoista, ja he ovat tehneet sitten ihan tämän käytännön työn minun johdollani. Ja sitten sen jälkeen, kun me saimme sisällön tuotettua, niin sitten me viestinnässä

stilisoimme nämä kaikki tekstit. Ja kaikki sama tietysti tehtiin sitten myös ruotsiksi, eli kaikki sisällöt käännettiin uudestaan ruotsin kielelle samoin periaattein.

Nyt ollaan menossa siinä vaiheessa, että suomenkieliset sisällöt ovat valmiina ja syyskuun alussa meidän verkkosivujen beta-versio avattiin aluehallintovirastolaisten kommentoitavaksi. Kommentteja ja palautetta onkin saatu hyvin paljon ja siitä olemme kovasti kiitollisia, ja ennen kuin me julkaisemme nämä meidän sivut, niin me käsittelemme kaiken tämän palautteen. Lisäksi sitten saavutettavuusauditointi valmistuu juuri. Ensi viikolla aloitetaan asiakastestaus, sitten ruotsinkieliset sisällöt ovat ihan pian valmiita ja lisäksi vielä tehdään englanninkieliset ja saamenkieliset sisällöt. Ja sitten sen jälkeen, vielä tänä vuonna, meidän uudet sivut julkaistaan asiakkaille.

Eli tällaisia käytännön harjoituksia on tehty tämän selkeän kielen parissa. – Kiitos.

Tiedottaja Sonja Tanttari, aluehallintovirastot:

Kiitos.

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos. – Seuraavaksi virkakielityötä, THL:n virkakielityön esittely. Reetta Siukola THL:stä esittelee.

Kehittämispäällikkö Reetta Siukola, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos:

Hei vaan kaikille, hyvää Selkeän kielen päivää! Ensinnäkin haluan kiittää kilpailun esiraatia Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustiimin valinnasta Vuoden selväsana -kilpailun parhaiden ehdokkaiden joukkoon. Jo pelkkä ehdokkuus on suuri kunnia – varsinkin kun finalistijoukko on näin kovatasoinen. On tosi ilahduttavaa huomata, että viranomaiset pitävät viestintää tärkeänä ja panostavat siihen.

THL on ollut kriisiviestinnän polttopisteessä koko alkuvuoden, ja työ viruksen leviämisen estämiseksi jatkuu. Viestintäkuorma ei ole kuitenkaan tarkoittanut stoppia viestinnän jatkuvalle kehittämiselle. Meillä THL:n hyvinvointiosastolla yhdenvertaisuus ja osallisuus -yksikössä sijaitseva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustiimi on edistänyt sukupuolitietoista ja yhdenvertaista viestintää määrätietoisesti, ja annan nyt muutamia esimerkkejä meidän työstämme.

Vuonna 2017 julkaisimme laajan tasa-arvosanaston, jonka tarkoitus on tarjota tietoa sukupuolten tasa-arvoon ja tasa-arvolainsäädäntöön liittyvistä ajantasaisista termeistä. Tätä sanastoa päivitetään jatkuvasti esimerkiksi transihmisiin liittyvän termistön muuttuessa. Kaksikielistä sanastoa voi käyttää kaikessa asiantuntijatyössä sekä käännöstöiden tukena.

Sukupuolitietoisien viestinnän kehittämistyö käynnistyi pian sanastojen julkaisemisen jälkeen ja on nyt yksi THL:n Sukupuolella väliä? -hankkeen painopisteistä. Tässä hankkeessa järjestetään aiheesta koulutusta toimittajille ja viestinnän ammattilaisille sekä laaditaan sukupuolitietoisien viestinnän materiaali- ja koulutuspaketti. Hanke on koonnut yhteen sukupuolitietoisesta viestinnästä kiinnostuneita toimittajia ja viestijöitä yhteiseen Facebook-verkostoon. On paljastunut, että sellaisia on Suomessa ainakin 300 – hankkeen päättyessä ensi vuoden tammikuussa toivottavasti tätäkin enemmän.

Valtionhallinnon koulutuspalveluun eOppivaan on laadittu verkkokoulutus otsikolla Sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus – Miksi ja miten? Se on laadittu yhdessä STM:n kanssa. Se on tarkoitettu kaikille valtionhallinnon työntekijöille ja tarjoaa perustietoa muun muassa viranomaisen velvoitteista edistää aktiivisesti yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan. Se on käytännönläheinen kertaus tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoihin ja kestää vain noin puoli tuntia.

Sen lisäksi sote-uudistuksen käyttöön olemme laatineet sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisuuden sanaston. Sanaston toinen päivitys sisältää jo 20 termiä muun muassa palveluiden yhdenvertaisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta.

Lisäksi tiimi on vastannut THL:n sisäisen yhdenvertaisemman viestinnän ohjeistuksen laatimisesta, ja esimakua tästä ohjeistuksesta jaettiin Pride-viikolla, kun julkaisimme blogikirjoituksen otsikolla Sinun on turvallista olla meihin yhteydessä – Viisi vinkkiä yhdenvertaisempaan viranomaisviestintään. THL on aikeissa järjestää viranomaisviestijöille tästä aiheesta webinaarin.

Tiimi on osallistunut laitoksen kuvaviestinnän kehittämiseen, sisäisten selkeän kielen päivien toteutukseen sekä laitoksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuustyöryhmän toimintaan. THL on arvoiltaan yhdenvertaisuuden suunnannäyttäjä ja aikoo olla sitä myös viestintänsä osalta.

Yhdenvertainen kieli on asiallista, se ei häiritse, tuomitse, toiseuta, sulje ulos tai loukkaa. Yhdenvertainen kieli on myös selkeää ja ymmärrettävää. Esimerkiksi ”mies” tarkoittaa suomen kielessä miestä, ei ihmistä tai työntekijää. Miksi siis käyttäisimme mies-sanaa kaikille sukupuolille tarkoitetuissa nimikkeissä? Vaikkapa sanomalehtimiehestä ei puhu enää kukaan – paitsi lainsäädäntö. Myös tiedemiehet ovat alkaneet kuulostaa vanhahtavilta. Samaan tapaan myös laki-, esi- ja virkamiehille olisi olemassa hyvät neutraalit vastineet. Osana työtämme olemme pitäneet esillä tätä suomen kielen lautakunnan yli 10 vuoden takaista suositusta tehtävänimikkeiden muuttamisesta sukupuolineutraaleiksi.

En ehkä uskalla ehdottaa palkinnon jakajaa, arvoisaa oikeusasiamiestä kanslioineen muuttamaan nimikettään oikeusasialvalvojaksi tai oikeusasialvaltuutetuksi – ainakaan heti tänään. Mutta tärkeää on, että myös vakiintuneimmistakin nimikkeistä keskustellaan ja me viranomaisina näytämme tietä yhdenvertaisemman kielen maailmaan.

Kiitokset siis vielä ehdokkuudesta, kiitokset tiimillemme osaavasta ja omistautuneesta työstä ja onnea ja menestystä kaikille finalistille! Teemme tärkeää työtä.

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos. – Seuraavaksi verohallinnon tekstityöstä kertovat Outi Toijanniemi ja Reeta Tolonen.

Viestintäsuunnittelija Outi Toijanniemi, Verohallinto:

Hyvää Selkeän kielen päivää kaikille! Olen Outi Toijanniemi ja olen täällä yhdessä Reeta Tolosen kanssa kertomassa vero.fi:n kehittäjien ja sisällöntuottajien edustajina siitä, miten me verohallinnossa kehitämme verkkosisältöjä jatkuvan kehittämisen periaatteella.

Viestintäsuunnittelija Reeta Tolonen, Verohallinto:

Meidän yhteinen tavoite on se, että asiakas löytää vero.fi:stä tiedon helposti, ymmärtää ohjeet ja osaa toimia oikein. Tämä tavoite on tärkeä, koska vero.fi:ssä oli esimerkiksi viime vuonna noin 33 miljoonaa kävijää tietoa etsimässä. Yksi suosituimmista vero.fi-sivuista käsittelee verokorttia, ja sillä sivulla käydään vuosittain noin miljoona kertaa. Tässä esityksessä meillä on esimerkkejä juuri verokorttiasioista.

Mitä jatkuva kehittäminen sitten käytännössä tarkoittaa? Verohallinnossa me esimerkiksi keräämme palautetta ja tietoa aktiivisesti eri lähteistä ja arvioidaan sitä säännöllisesti. Sitten me tarpeen mukaan muokkaamme vero.fi-tekstejä, esimerkiksi niiden jäsentelyä, muotoilua, otsikointia, sanavalintoja, mutta myöskin tiedon määrää, koska joskus voi olla, että tietoa ei ole tarpeeksi, ja joskus sitä sitten saattaa olla liikaakin.

Tavallisten sivujen lisäksi me voimme tehdä esimerkiksi laskureita tai sellaisia ohjesivuja, jotka etenevät asiakkaan omien valintojen perusteella. Esimerkiksi lukija vastaa kysymyksiin ja taas jatkokysymyksiin, ja sitten hän saa vastauksia, lisää vastauksia ja lopuksi toimintaohjeen vaikka siitä, miten voi hankkia verokortin kesätöitä varten.

Viestintäsuunnittelija Outi Toijanniemi, Verohallinto:

Verkkosisältöjen kehitystyössä erityisen tärkeää on asiakaspalaute, koska sen avulla me saamme selville, mitkä sisällöt toimivat ja mitkä eivät, mitkä sisällöt ei ole riittävän selkeitä. Me ymmärrämme siten myös paremmin, miten me voimme parantaa näitä sisältöjä ja tekstejä.

Me keräämme palautetta monin eri tavoin. Lukijat voivat antaa niin sanottua reaktiopalautetta suomenkielisiltä ohje- ja asiointisivuilta, eli käytännössä lukija voi sivun lopussa reagoida nappia painamalla, onko hän löytänyt oikean sisällön ja onko se sisältö selkeää. Lisäksi hän voi antaa myös sanallista palautetta. Kävijädatan avulla me

saamme tietoa esimerkiksi siitä, miten lukijat liikkuvat vero.fi-sivustolla ja miten pitkään eri sivuilla viivytään. Lisäksi saadaan asiakaspalvelun ja chattibotin kautta tietoa siitä, mistä aiheista asiakkaat kysyvät, ja etenkin chattibotin kautta me saamme tietoa siitä, millä sanoilla asiakkaat kysyvät. Yksi tapa kerätä palautetta on myös käyttäjätestaus, ja sen avulla me hankimme tietoa etenkin niistä sisällöistä, jotka on juuri uudistettu.

Viime keväänä muokattiin etuuden verokorttiin liittyviä ohjeita. Keväällä suuri määrä ihmisiä joutui lomautetuksi ja moni etsi vero.fi:stä tietoa siitä, täytyykö hankkia uusi verokortti ja miten pitää ylipäättään toimia. Verokortin voi tehdä itse sähköisesti OmaVerossa, ja vero.fi:ssä on myös useita ohjeita siitä, miten verokortin voi tehdä eri tilanteissa. Palautteiden perusteella me huomasimme, että moni halusi tehdä verokortin etuutta varten, mutta ei löytänytkään oikeaa ohjetta. Osa kyllä löysi sen, mutta se ei auttanutkaan heitä riittävästi. Kävi myös ilmi, että sana ”etuus” oli monelle hyvin vieras. Meidän ohjeessa ei myöskään käytetty sanoja ”lomautus” tai ”työttömyyspäiväraha”, ja nämä olivat niitä sanoja, joita lukijat itse käyttivät. Me muokkasimme sivuja useita kertoja kevään aikana kaikkien näiden palautteiden perusteella. Esimerkiksi otsikkoon lisättiin ajankohtainen tilanne eli sanat ”esimerkiksi lomautuksen vuoksi”. Ohjeen alkuun lisättiin luettelo siitä, mitä kaikkea etuus ylipäättään voi tarkoittaa, ja nyt ohjeessa neuvotaan myös se, miten verokorttihakemuksen voi tehdä, jos ei vielä tiedäkään etuuden tarkkaa määrää.

Jatkuvan seurannan avulla me saimme selville, että näistä muutoksista on ollut hyötyä. Sivulla oli huhtikuussa lukijoita yli puolet enemmän kuin maaliskuussa, ja silti suhteessa ihan yhtä suuri määrä kävijöitä antoi sivusta palautetta. Kävi ilmi, että huhtikuussa selvästi useampi oli löytänyt oikean sivun ja piti sisältöä selkeänä. Maaliskuussa 30 prosenttia lukijoista löysi etsimänsä, mutta huhtikuussa vastaava luku olikin jo 37 prosenttia. Maaliskuussa 10 prosenttia piti tekstiä selkeänä, mutta huhtikuussa vastaava luku olikin jo 18 prosenttia. Suunta on siis ihan hyvä, vaikka luvuissa toki on vielä paljon parannettavaa.

Viestintäsuunnittelija Reeta Tolonen, Verohallinto:

Tämä kaikki tekeminen on jatkuvaa yhteistyötä, ja me mietimme ja kokeilemme uusiakin työtapoja ja haluamme tehdä aina vaan parempia tekstejä. Mukana on verotuksen, asiakaspalvelun, viestinnän ja kielten asiantuntijoita, ja osa verokorttiteksteistä on työstetty myös Selkokeskuksen kanssa. Hyviksi havaittuja toimintatapojamme sitten hyödynnetään aina, kun tehdään uusia sisältöjä, ja muutenkin pyritään aina vain parempaan, niin että asiakkaat pystyisivät hoitamaan veroasiansa helposti.

Meidän seuraava tavoite olisi vakiinnuttaa yhteistyömalli, jonka avulla sisältöjen tekeminen ja yhteistyö on vielä hallitumpaa ja helpompaa.

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos. – Ja viimeinen ehdokkaan esittely, Outi Huusko Viittomakielialan Osuuskunta Viasta.

Viittomakielen tulkki, toimitusjohtaja Outi Huusko, Viittomakielialan Osuuskunta Via:

No niin, hyvää iltapäivää kaikille toistamiseen. Olen tosiaan Outi Huusko Viittomakielialan Osuuskunta Viasta. Kiitos kunniasta olla mukana loppusuoralla tässä Vuoden selväsanainen -kisassa. – Kiitos.

Olen itse yksi niistä 13 tulkista, jotka ovat tulkanneet näitä valtioneuvoston kanslian tiedotustilaisuuksia, ja myöskin muitten tahojen, kuten THL:n ja STM:n, koronatiedotustilaisuuksissa on tulkattu. Täällä ovat samasta tiimistä paikalla myös kollegani Outi Uosukainen – me Outit kuljimme aika paljon yhtä jalkaa silloin keväällä – ja Kati Lakner. Tässä näkyy sitten osa kavalkadista, yksi tukki siitä taitaa puuttua tällä hetkellä.

Me teimme alkuvuodesta sopimuksen suomalaisen viittomakielen tulkkauksesta valtioneuvoston kanslian kanssa – sattumoisin. Ei meistä kyllä kukaan osannut aavistaa, millainen yhteinen rupeama meillä oli sitten loppupeleissä edessä, eikä se ole vieläkaan ohitse. Tilanne oli kaikille todella uusi ja odottamaton, mutta yhteispelillä me olemme siitä kyllä selvinneet. Tiimissä mukana olevilla tulkeilla on pitkä kokemus yhteiskunnallisten asioiden tulkkaamisesta, ja samoin meille kaikille on kertynyt paljon kokemusta kameralle tulkkaamisesta eikä ruutujen ääressä olevien katsojien määrä tulee tulkatessa enää mitenkään mieleen, mutta vastaavanlaisesta kriisitilanteesta ja siihen kuuluvasta viestinnästä meillä tulkeilla ei kuitenkaan ollut ennakoon kuvaa.

Me olimme kuitenkin alusta asti todella rautaisten ammattilaisten käsissä, ja opimme pian toistemme semmoiset tärkeät rutiinit, joiden avulla pystyimme keskittymään itse asiaan eli tiedotustilaisuuksien sisällön välittämiseen. On ollut todella hienoa saada olla osa sitä työtä, jolla on varmistettu viittomakielisten tiedonsaantia kriisitilanteessa.

Parhaimmassa tapauksessa tulkkaus ei ole jälkikäteen päälleliimattu asia, vaan se on osa toimivaa kokonaisuutta. Se taas edellyttää hyvää yhteistyötä tilaajan kanssa. Haluammekin tiiminä kiittää valtioneuvoston kanslian viestintää, viestinnän mainiota, joustavaa, osaavaa, ystävällistä porukkaa. Yhteistyö on sujunut todella hyvin kaikesta kiireestä ja pitkistä työpäivistä huolimatta. Samoin isot kiitokset lähtevät Kuurojen Liiton kielineuvontaan ja Ylen viittomakieliselle toimitukselle avusta sanastotyössä. – Kiitos.

[Yleisö taputtaa]

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Kiitos kaikille ehdokkaille esittelyistä. Sitten seuraa voittajan julistaminen ja palkinnon jako. Voittajan, Vuoden selväsana -palkinnon saajan julistaa eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen. – Ole hyvä.

Ja tässä dialla ovat kaikki, joita on ehdotettu palkinnon saajiksi.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen:

Kiitos. – Hyvät Selkeän kielen päivän osanottajat! Kiitän Kotimaisten kielten keskusta siitä, että minulle on annettu kunnia valita nyt jo kolmannen kerran Vuoden selväsana -kilpailun voittaja. Tähän kilpailuun on tosiaan osallistunut 15 ehdokasta, joista esiraati on sitten valinnut minun arvioitavakseni neljä ehdokasta. Minusta tämän kilpailun järjestäminen on oivallinen tapa edistää hyvää virkakieltä ja viranomaisviestintää. Mielestäni on hienoa ja vertauskuvallisesti arvokasta, että tänä vuonna Selkeän kielen päivä järjestetään ja kilpailun voittaja julistetaan ylimmän valtioelimen eli eduskunnan tiloissa.

Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivuilla kohdassa virkakieli todetaan: ”ymmärtäminen on jokaisen oikeus”. Juuri tästä on kysymys. Hyvä virkakieli kuuluu hyvään hallintoon, joka on Suomen perustuslaissa turvattu perusoikeutena. Hallintolain mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Tämä hyvän kielenkäytön vaatimus edellyttää viranomaisen esitystavalta sekä kielellistä selkeyttä että sisällöllistä ymmärrettävyyttä.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa. Viranomaisviestinnässä selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimukset ovat erityisen tärkeitä. Koronaviruksen aiheuttama poikkeustilanne on vain korostanut viranomaisten selkeän kielenkäytön merkitystä, ja tänä vuonna Selkeän kielen päivän seminaarin pääteemana onkin ollut osuvasti viranomaisten kriisiviestintä.

Mielestäni jokainen kilpailuun neljästä kärkiehdokkaasta ansaitsee tunnustuksen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustiimi on edistänyt selkeän kielen käyttöä eri tavoin ja muun muassa laatinut tasa-arvosananaston molemmilla kansalliskielillä. Verohallinto puolestaan on muokannut verkkosivujensa sisältöä saamiensa asiakaspalautteiden pohjalta jatkuvan seurannan avulla ja jatkuvan kehittämisen periaatteella. Erityisen arvokkaana pidän Viittomakielen osuuskunta Vian ehdokastyötä, joissa koronakriisiin liittyviä valtioneuvoston tiedotustilaisuuksia on tulkattu viittomakielelle ja kehitetty hankalillekin uudissanoille selkeitä, uusia viittomia.

Nostan kuitenkin kilpailun voittajaksi aluehallintovirastot. Mielestäni aluehallintovirastoissa on vaikuttavalla ja esimerkillisellä tavalla paneuduttu asiallisen, selkeän ja ymmärrettävän virkakielen kehittämiseen.

Vuosi 2020 on nimetty aluehallintovirastoissa selkeän kielen teemavuodeksi. Teemavuoden aikana on toteutettu sekä selkeän kielen koulutus että verkkosivu-

uudistus, joita varten on asetettu työryhmät. Koulutus on toteutettu verkkokoulutuksena, jossa on ollut harjoitustehtäviä, ja koulutusta on markkinoitu innovatiivisella kampanjalla, johon on kuulunut muun muassa sen aluehallintoviraston palkitseminen, jonka henkilöstö on aktiivisimmin suorittanut koulutusta – tämmöistä leikkimielistä kisaamista mukana. Koulutuksen käyneiden kesken on myös arvottu henkilökohtaisia palkintoja. Syyskuun alkuun mennessä koulutukseen olikin suorittanut jo lähes puolet aluehallintovirastojen koko henkilökunnasta, mikä on hieno saavutus. Ja näitä koulutuksessa saatuja oppeja on hyödynnetty verkkosivu-uudistuksessa. Kevään ja kesän aikana verkkosivujen tekstit on kirjoitettu alusta pitäen uudelleen. Tekstejä ovat tehneet 12 tiimiä, joista jokaisessa on ollut kymmenkunta jäsentä.

Aluehallintovirastoillahan on hyvin laaja tehtäväkenttä, ja kun nyt tässä on koko henkilökunta pyritty osallistuttamaan tähän koulutukseen ja verkkosivu-uudistukseen, niin näinkin mittava projekti on onnistuttu toteuttamaan menestyksellisesti. Kansalliskieliäkään ei ole unohdettu: koulutuksesta on tehty sekä suomen- että ruotsinkieliset versiot ja verkkosivujen kaikki sisällöt on uudistettu sekä suomeksi että ruotsiksi.

Katselin tuota aluehallintovirastojen koulutusaineistoa ja poimin sieltä esimerkin virkakielestä, saamani tiedon mukaan tämä esimerkki on Kotimaisten kielten keskuksen tekemästä verkkokurssista. – Tämä on nyt loppukevennys. – Se esimerkki kuuluu näin: ”Kunnaneläinlääkärin hylkeenruhojen käsittelyyn hyväksymässä kotieläinten tarkastuspaikassa tarkastettu hylkeenruho leimataan teurastuspaikan numerolla varustetulla viisikulmaisella riistan leimaamiseen tarkoitetulla leimalla.” Uskoakseni aluehallintovirastojen teksteistä ei teemavuoden jälkeen enää löydy tällaisia esimerkkejä.

Onnittelen aluehallintovirastoja hyvän virkakielen edistämiseksi tehdystä esimerkillisestä työstä ja julistan niiden selkeän kielen koulutuksen työryhmän ja verkkosivu-uudistuksen työryhmät Vuoden selväsanainen 2020 -kilpailun voittajaksi.

[Yleisö taputtaa]

[Vuoden selväsanainen -kilpailun voittajille ja ehdokkaille jaetaan palkinnot]

Erityisasiantuntija Aino Piehl, Kotimaisten kielten keskus:

Hienoa, että näin paljon hyviä esimerkkejä on tarjolla siitä, mitä viranomaiset voivat tehdä.

Virkakielityöryhmän puheenjohtaja, erityisasiantuntija Eero Voutilainen, eduskunta:

Paljon onnea vielä voittajille ja kaikille ehdokkaille. Selkeän kielen päivä päättyy tähän.

Kiitos vielä kaikille esiintyjille ohjelmasta. Kiitos Kotuksen virkakielitiimille hienosta yhteistyöstä järjestelyissä, ja kiitos kaikille, jotka ovat seuranneet tätä tilaisuutta

videolähetyksenä. Keskusteluahan voi edelleen jatkaa ja meihin kaikkiin voi ottaa yhteyttä – ja mielellään ottakaa.

Järjestelijöiden puolesta kaikille mahdollisimman hyvää syksyä! – Kiitos.

[Yleisö taputtaa]